

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Інститут філології

Кафедра слов'янських мов

Інна Беляєва

Олена Пелехата

Морфологічний практикум

(частини мови)

з сучасної польської мови

Івано-Франківськ 2011

«Морфологічний практикум (частини мови) з польської мови» призначено для студентів філологічного та інших гуманітарних факультетів, де вивчається польська мова.

Укладачі: доц. Беляєва І.Г., доц. Пелехата О.М. – Івано-Франківськ: ПНУ, 2011.– с.

Друкується за рішенням Вченої ради Інституту філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Протокол № .. від 2011 року.

Автори-укладачі:

Dr Беляєва Інна Георгіївна, доцент кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

К.ф.н. Пелехата Олена Миколаївна, доцент кафедри слов'янських мов Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензенти: к.ф.н., доцент кафедри слов'янських мов Лазарович О. М.
к.ф.н., доцент кафедри загального і порівняльного мовознавства Драгомирецький П.П.

З М І С Т

Вступ.....	4
Словозміна. Особливості граматичних категорій польської мови.....	5
Частини мови та їх відмінювання.....	7
1. Іменник.....	7
а) відмінювання іменників середньої відміни.....	10
Вправи.....	15
б) відмінювання іменників жіночої відміни.....	16
Вправи.....	22
в) відмінювання іменників чоловічої відміни.....	23
Вправи.....	33
г) відмінювання іменників з нерегулярним типом відмінювання (т.зв. «мішана» відміна).....	33
Перевірочна робота по темі: «Іменник».....	37
2. Прикметник.....	38
Вправи.....	42
3. Займенник.....	42
Вправи.....	45
4. Числівник.....	47
Вправи.....	50
5. Дієслово. Граматичні категорії дієслова	52
а) теперішній час дієслова.....	55
Вправи.....	58
б) майбутній час дієслова.....	59
Вправи.....	61
в) минулий час дієслова.....	61
Вправи.....	65
г) умовний спосіб дієслова.....	66
Вправи.....	67
д) наказовий спосіб дієслова.....	68
Вправи.....	70
е) дієприкметники і дієприслівники.....	71
є) пасивні дієслівні конструкції.....	72
Перевірочна робота по темі: «Дієслово».....	73
6. Прислівник.....	73
Вправи.....	74
7. Службові частини мови (прийменник, сполучник, частка, вигук).....	75
Рекомендована література.....	80

Вступ

У нових умовах активної інтеграції України в європейське співтовариство, інтенсивного розвитку українсько-польських контактів зростає мотивація оволодіння польською мовою на належному рівні, тому цей посібник призначено не тільки для студентів, які повинні вивчити курс польської мови, але й може стати базою і для самостійного вивчення сучасної польської мови.

Методичні поради

Рекомендуємо розпочинати роботу з ретельного вивчення відповідних граматичних тем. Перед виконанням практичних вправ радимо здійснити словникову роботу: пошук слів у словнику, їх переклад і вивчення.

У посібнику подано правила словозміни польських частин мови: іменника, прикметника, займенника, числівника, дієслова, а також загальна характеристика прислівника та утворення ступенів порівняння прислівників. Крім цього дається короткий опис найбільш уживаних прийменників, сполучників, часток і вигуків. Після кожного блоку теоретичної інформації вміщено ряд вправ. Вправи диференційовано за ступенем складності: від простих до більш складних. Для найбільших блоків («Іменник» та «Дієслово») пропонуються узагальнюючі перевірочні роботи.

Для полегшення подальшого поглибленого вивчення автентичних польських граматичних джерел подаємо в дужках основну польську морфологічну термінологію.

Словозміна.

Особливості граматичних категорій польської мови.

Морфологічна система сучасної польської мови в цілому подібна до морфологічної системи інших слов'янських мов (української, російської, чеської тощо).

Розходження можуть виявлятися в конкретних граматичних категоріях окремих частин мови. Назвемо деякі з цих відмінностей:

1. Словозміна польської мови у більшій мірі варіативна, тобто має більше відмінкових варіантів в межах однієї граматичної категорії, парадигми (напр. роду, числа, відміни), тому що чергування звуків грають більшу роль у творенні форм польських слів, ніж в українській чи російській мовах.

2. На відміну від інших слов'янських мов польська мова розрізняє не три (чоловічий, середній і жіночий) граматичні роди, а п'ять (середній – rodzaj nijaki, жіночий – rodzaj żeński, чоловічо-особовий – rodzaj męskoosobowy, чоловічо-тваринний – rodzaj męskożywotny/męskozwierzęcy, чоловічо-предметний (речовий) – rodzaj męskonieżywotny/męskorzeczowy). У множині у називному та знахідному відмінках іменні частини мови (іменник, прикметник, займенник, числівник) та дієслівні форми мають дві специфічні родові форми: чоловічо-особову – стосовно осіб чоловічої статі та нечоловічо-особову – стосовно осіб жіночого роду, тварин, предметів чи понять без огляду на їх граматичний рід.

Наприклад:

Наз. (хто? що?) **ci** nowi pracownicy, nasi ukraińscy studenci – nasze ukraińskie studentki, te rasowe psy, pierwsze nowe książki;

Зн. (кого? що?) tych nowych pracowników, naszych ukraińskich studentów – nasze ukraińskie studentki, te rasowe psy, pierwsze nowe książki.

Порівняйте з українською мовою:

Наз. (хто? що?) ці нові працівники, наші українські студенти – наші українські студентки, ці породисті пси, перші нові книжки;

Зн. (кого? що?) цих нових працівників, наших українських студентів – **наших українських студенток, цих породистих псів**, перші нові книжки.

Протиставлення чоловічо-особового і нечоловічо-особового роду виступає також у творенні дієслівних форм минулого, майбутнього складеного часу, форм умовного способу.

Наприклад:

Studenci **pisali**, będą **pisali**, **pisaliby** - studentki **pisały**, będą **pisały**, **pisałyby**, psy **biegły**, drzewa **rosły**.

Порівняйте з українською мовою:

Студенти **писали, будуть писати, писали би** – студентки **писали, будуть писати, писали би**, пси **бігли**, дерева **росли**.

3. На відміну від української чи російської мов дієслова польської мови у формах минулого часу (1 і 2 особа однини і множини) мають не тільки родові, але й особові закінчення.

Наприклад:

1 ос. я писав, писала

писаłem, pisałam

ми писали

pisaliśmy, pisałyśmy

2ос. ти писав, писала

pisałeś, pisałaś

ви писали

pisaliście, pisałyście

Увага! У зв'язку з цим у польській мові немає особливої потреби вживати особові займенники 1 і 2 особи, хіба що на них падає логічний наголос або при протиставленні: **ja** to napisałem, nie **ty**!

Частини мови та їх відмінювання

Частини мови (części mowy):

Іменник – rzeczownik	Прикметник – przymiotnik
Займенник – zaimek	Числівник – liczebnik
Дієслово – czasownik	Прислівник – przysłówek
Сполучник – spójnik	Прийменник – przyimek
Частка – partykuła	Вигук – wykrzyknik

Іменник (Rzeczownik)

Граматичні категорії іменника:

- Рід (rodzaj):**
- męski - чоловічий
 - męskoosobowy - чоловічо-особовий
 - męskożywotny - чоловічо-тваринний
 - męskonieżywotny - чоловічо-предметний (речовий)
 - żeński - жіночий
 - nijaki - середній.

- Число (liczba):** pojedyncza - однина,
mnoga - множина.

Відмінок (przypadek):

Mianownik (M.)	Kto? Co?
Dopełniacz (D.)	Kogo? Czego?
Celownik (C.)	Komu? Czemu?
Biernik (B.)	Kogo? Co?
Narzędnik (N.)	Kim? Czym?
Miejscownik (Msc.)	Kim? Czym? (o, na, w)
Wołacz (W.)	-----

Майже кожен іменник має певний граматичний рід (виняток – іменники т.зв. подвійного роду: sierota, kaleka, burczymucha, gaduła тощо).

Іменники чоловічого роду закінчуються на:

- приголосний (твердий, м'який або стверділий): dom, rower, pan, Polak,

koń, pokój, liść, mąż, klucz, bagaż, król, sekretarz;

-o: tatusio, Stasio, Fredro, Franko, Szewczenko;

-a: artysta, poeta, sędzia, hrabia, kierowca, wojewoda;

-i, -y, -e: Antoni, Batory, Linde.

Іменники жіночого роду закінчуються на:

-a (тверда, м'яка або стверділа основа): kobieta, gazeta, książka, róża, ulica, fala, praca, Kasia, ziemia;

-i (м'яка основа): pani, gospodyni, krawczyni, bogini, sprzedawczyni;

- приголосний (м'який або стверділий): nos, radość, pieśń, kolej, wieś, dłoń, młodzież.

Іменники середнього роду закінчуються на:

-o (тверда основа): okno, ucho, mydło, ciało, jabłko, jezioro, dziecko;

-e (м'яка або стверділа основа): pole, serce, zboże, danie, morze;

-ę (м'яка або стверділа основа): dziewczę, imię, ciele, kurczę, prosię;

-um: plenum, audytorium, muzeum, seminarium, liceum, stypendium.

Увага! Деякі запозичені іменники в польській мові мають інший граматичний рід, ніж в українській (російській) мові.

Наприклад:

afisz (ч.р.) – афіша (ж. р.), atak (ч.р.) – атака (ж. р.), detal (ч. р.) – деталь (ж. р.), kotlet (ч.р.) – котлета (ж. р.), medal (ч. р.) – медаль (ж. р.), telegram (ч.р.) – телеграма (ж. р.), program (ч.р.) – програма (ж. р.), serdelek (ч.р.) – сарделька (ж. р.), awangarda (ж. р.) – авангард (ч. р.), grupa (ж. р.) – грип (ч. р.), metoda (ж. р.) – метод (ч. р.), plaża (ж. р.) – пляж (ч. р.); Bałtyk (ч.р.) – Балтика (ж. р.), Bruksela (ж. р.) – Брюсель (ч. р.), Jerozolima (ж. р.) – Єрусалим (ч. р.), Norymberga (ж. р.) – Нюрнберг (ч. р.), Kubań (ч. р.) – Кубань (ж. р.), Poznań (ж. р.) – Познань (ж. р.).

Категорія числа іменників

Категорія числа іменників у польській мові принципово не відрізняється від аналогічної категорії в українській (російській) мові. Більшість іменників мають як форми однини, так і форми множини: matka – matki, kot – koty, zeszyt – zeszyty, lekarz – lekarze, człowiek – ludzie, dziecko – dzieci.

Аналогічно до інших слов'янських мов у польській мові є іменники, які мають лише форму множини (т.зв. **pluralia tantum**).

Наприклад:

nożyczki, okulary, binokle (бінокль), spodnie, szorty, majteczki, usta, wrota, sanie, widły, skrzypce (скрипка), rodzice, brednie, wczasy, imieniny, urodziny, dożynki, wakacje, ferie, juwenalia, bakalie, realie, Tatry, Bałkany, Węgry, Karpaty, Kielce, Katowice,

а також іменники, які мають лише форму однини (т.зв. **singularia tantum**).

Наприклад:

życie, piękno, uroda, braterstwo, szczęście, gniew, żelazo, miedź, złoto, makaron (макарони), kozactwo, rodzeństwo (підні брати і сестри), chłopstwo, ptactwo, pieczywo (хлібобулочні вироби), brzezina (березовий гай), sośnina (сосновий ліс), dębina (дубовий ліс), hołota, biedota, ludzkość.

Відміни іменників (deklinacje)

Традиційно поділ на відміни іменників у польській мові здійснюється за родами: відміна іменників чоловічого роду (**deklinacja męska**), відміна іменників жіночого роду (**deklinacja żeńska**) і відміна іменників середнього роду (**deklinacja nijaka**). Окремо стоїть так звана «мішана відміна» (**deklinacja mieszana**).

Уся польська система відмінювання у порівнянні з українською (російською) мовою має менший ступінь узагальнення, тобто має більшу кількість відмінкових форм в рамках одного типу відмінювання. У чоловічій, жіночій і середній відмінах значну роль грає м'який різновид іменників (основа закінчується на м'який або стверділий приголосний), відмінкові форми якого відрізняються від іменників твердого різновиду. Велике значення має також і чергування голосних і приголосних у відмінкових формах іменників.

Увага! До стверділих (або історично м'яких) приголосних відносяться такі приголосні: **sz, cz, rz, ż, dz, dż, c, l**.

ВІДМІНА ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

(Deklinacja nijaka)

У відміні іменників середнього роду виділено **чотири типи**:

- 1) іменники, які закінчуються на -o (твердої основи): okno, mydło, krzesło, konto, drzewo, miasto, mięso, zero;
- 2) на -e (м'якої та стверділої основи): pole, morze, śniadanie, podwórze, marzenie, zdanie, zboże;
- 3) на -ę (м'якої та стверділої основи): imię, cielę, kurczę, plemię, ramię, źrebię, prosię;
- 4) на -um: liceum, muzeum, plenum, akwarium, sanktuarium.

1) Іменники із закінченням -o

Liczba pojedyncza

M.B.	drzewo	gniazdo	mięso	bloto	okno	miasto
D.	drzewa	gniazda	mięsa	blota	okna	miasta
C.	drzewu	gniazdu	mięsu	blotu	oknu	miastu
N.	drzewem	gniazdem	mięsem	blotem	oknem	miastem
Ms.	drzewie	gnieździe	mięsie	blocie	oknie	mieście

Liczba mnoga

M.B.	drzewa	gniazda	mięsa	blota	okna	miasta
D.	drzew	gniazd	mięś	blot	okien	miast
C.	drzewom	gniazdom	mięsom	blotom	oknom	miastom
N.	drzewami	gniazdami	mięsami	blotami	oknami	miastami
Ms.	drzewach	gniazdach	mięsach	blotach	oknach	miastach

У відміні іменників середнього роду знахідний відмінок однини і множини завжди мають форму називного відмінка. Кінцеві приголосні твердої основи чергуються у місцевому відмінку однини: drzewo— na drzewie, koło – na kole, okno – w oknie, bloto — w błocie.

Іменники середнього роду з основами на приголосні **k, g, ch** мають в місцевому відмінку однини закінчення **-u**, перед яким не відбувається

чергувань приголосних¹. Закінчення **-u** мають також деякі іменники м'якої основи із закінчення **-o** (**jajo, radio, studio**). В орудному відмінку однини перед закінченням **-em** приголосний основи (**k, g**) пом'якшується, напр. jabłko — jabłkiem.

В основах іменників середнього роду присутні такі ж чергування голосних, як і у іменниках чоловічого роду: miasto — w mieście, gniazdo — w gnieździe, okno — okien, jabłko - jabłek.

Liczba pojedyncza

M.B.	koło	cioło	wiadro	echo	jabłko
D.	koła	ciała	wiadra	echa	jabłka
C.	kołu	ciału	wiadru	echu	jabłku
N.	kołem	ciałem	wiadrem	echem	jabłkiem
Ms.	kole	ciele	wiadrze	echu	jabłku

Liczba mnoga

M.B.	koła	ciała	wiadra	echa	jabłka
D.	kół	ciał	wiader	ech	jabłek
C.	kołom	ciałom	wiadrom	echom	jabłkom
N.	kołami	ciałami	wiadrami	echami	jabłkami
Ms.	kołach	ciałach	wiadrach	echach	jabłkach

¹ Чергування приголосних в основах іменників чоловічого роду твердої групи:

d : **dź** – sąsiad : sąsiedzi, ogród : w ogrodzie

t : **c** – student : studenci, kot : o kocie

ch : **ś** – Czech : Czesi

k : **c** – robotnik : robotnicy, chłopak : chłopcy

g : **dz** – biolog : biolodzy, filolog : filolodzy

r : **rz** – doktor : doktorzy, rektor : rektorzy, dolar : o dolarze

l : **l** - stół : na stole,

s : **ś** – pies : o psie

m : **m'**, **w** : **w'**, **b** : **b'**, **p** : **p'**, **f** : **f'** - atom : o atomie, lew : o lwie, ząb : w zębie, snop : o snopie.

Чергування голосних в основах іменників чоловічого роду.

Крім чергування кінцевих приголосних в основах іменників часто зустрічається і чергування голосних:

e : **0** (фонетичний нуль) – pies : psa, dzień : dnia,

ó : **o** – stół : stołu, nóż : noża, wół : wołu, pokój : pokojem;

ą : **ę** – mąż : męża, zając : zajęcy, widnokrąg : widnokręgi, dąb : dębem, ząb : zębem.

2) Іменники із закінченням -e

Liczba pojedyncza

M.B.	pole	serce	zboże	zdjęcie	danie
D.	poła	serca	zboża	zdjęcia	dania
C.	polu	sercu	zbożu	zdjęciu	daniu
N.	polem	sercem	zbożem	zdjęciem	daniem
Ms.	polu	sercu	zbożu	zdjęciu	daniu
W.	pole	serce	zboże	zdjęcie	danie

Liczba mnoga

M.B.W.	pola	serca	zboża	zdjęcia	dania
D.	pól	serc	zbóż	zdjęć	dań
C.	polom	sercom	zbożom	zdjęciom	damom
N.	polami	sercami	zbożami	zdjęciami	daniami
Ms.	polach	sercach	zbożach	zdjęciach	daniach

3) Іменники із закінченням -ę

Іменники середнього роду із закінченням -ę мають у відмінках розширену основу і відмінюються за такими зразками:

Зразок 1:

Liczba pojedyncza			Liczba mnoga	
M.B.W.	imię	ramię	M.B. W	imiona ramiona
D.	imienia	ramienia	D.	imion ramion
C.	imieniu	ramieniu	C.	imionom ramionom
N.	imieniem	ramieniem	N.	imionami ramionami
Ms.	imieniu	ramieniu	Ms.	imionach ramionach

За зразком 1 відмінюються іменники типу: znamię, ciemię, brzemię, plemię, strzemię, siemię.

Зразок 2:

Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
M.B.W.	cielę	szczenię	M.B.W. cielęta szczenięta
D.	cielęcia	szczenięcia	D. cieląt szczeniąt

C.	cielęciu	szczenięciu	C.	cielętom	szczeniętom
N.	cielęciem	szczenięciem	N.	cielętami	szczeniętami
Ms.	cielęciu	szczenięciu	Ms.	cielętach	szczeniętach

За зразком 2 відмінюються іменники типу: zwierzę, bydło, dziewczę, kurczę, źrebię, jagnię, koźle та ін.

4) Іменники із закінченням – um

Іменники такого типу в однині не відмінюються. У родовому відмінку множини вони мають закінчення - ów, характерне для іменників чоловічого роду.

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.B.	muzeum stypendium	muzea stypendia
D.	muzeum stypendium	muzeów stypendiów
C.	muzeum stypendium	muzeom stypendiom
N.	muzeum stypendium	muzeami stypendiami
Ms.	muzeum stypendium	muzeach stypendiach

Коментар до відмінкових форм середньої відміни.

Mianownik liczby pojedynczej має закінчення –o в твердих основах, -e в основах, які закінчуються м'якою або стверділою приголосною та - ę.

Dopełniacz liczby pojedynczej має для усіх іменників середнього роду закінчення -a.

Celownik liczby pojedynczej – завжди закінчення -u.

Biernik w obu liczbach має форму називного відмінка, незалежно від семантичної категорії: «особа», «жива істота» чи «предмет».

Narzędnik liczby pojedynczej – завжди закінчення -em.

Miejscownik liczby pojedynczej має два закінчення: -e (для твердої основи) та –u (для м'якої або стверділої основи). Лише перед закінченням -e відбуваються чергування кінцевої приголосної основи, можливі також чергування голосних в основі слова: ciało — w ciele, miasto — w mieście, lato – w lecie.

Mianownik liczby mnogiej – завжди закінчення -a.

Dopełniacz liczby mnogiej має, як правило, форму з нульовим закінченням

(pole — pól, serce — serc, danie — dań). Лише в деяких іменниках м'якої основи може з'являтися закінчення -i (narzędzie — narzędzi) або -y (podwórze — podwórzy). В цьому відмінку частими є і чергування голосних основи: **e // o** (jabłko — jabłek, okno — okien); **o // ó** (pole — pól, koło — kół, zboże — zbóż); **ę // a** (święto — święt, jagnię — jagniąt).

Celownik liczby mnogiej - завжди закінчення -ów.

Narzędnik liczby mnogiej - завжди закінчення -ami.

Miejscownik liczby mnogiej - завжди закінчення -ach.

Нерегулярна відміна іменників середнього роду.

1) oko, ucho, dziecko

Liczba pojedyncza

M.B.W.	oko	ucho	dziecko
D.	oka	ucha	dziecka
C.	oku	uchu	dziecku
N.	okiem	uchem	dzieckiem
Ms.	oku	uchu	dziecku

Liczba mnoga

M.B.W.	oczy	uszy	dzieci
D.	oczu	uszu	dzieci
C.	oczom	uszom	dzieciom
N.	oczami	uszami	dziećmi
	lub oczyma		
Ms.	oczach	uszach	dzieciach

2) książę

Liczba pojedyncza

Liczba mnoga

M.W.	książę	książęta
D.	księcia	książąt
C.	księżciu	książętom
B.	księcia	książąt
N.	księciem	książętami
Ms.	księżciu	książętach

3) radio, studio

	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
M.B.	radio	studio	radia	studia
D.	radia	studia	-----	studiów
C.	radiu	studiu	radiom	studiom
N.	radiem	studiem	radiami	studiami
Ms.	radiu	studiu	radiach	studiach

В місцевому відмінку однини є також невідмінювана форма: w radiu або w radio, w studiu або w studio.

Увага! Форма родового іменника множини іменника *radio* не вживається.

Вправи:

1. Провідміняти за відмінками в однині і множині: drzewo, podwórko, jabłko, morze, narzędzie, zadanie, kurczę, imię, akwarium, muzeum.

2. Утворити форму місцевого відмінка однини: auto, życie, bogactwo, dno, miejsce, miasto, fiasko, ryzyko, dyktando, sumienie, piwo, rolnictwo, żyto, biuro, biurko, echo, uczucie, metro, lato, żebro, tętno, stado, żelazo, jajko, obuwie, szczęście, kino, badanie, gniazdo, mydło, siano, ciastko, ciasto, pojęcie, pianino, masło, pudło, pudełko, nazwisko, pokolenie, mango, wesele, konto, dobro, ziarno, futro, palto, serce, łóżko, mleko.

3. Утворити форму називного і родового відмінка множини: święto, pole, jabłko, brawo, koło, porzekadło, słówko, uczucie, jezioro, prawo, liceum, dziewczę, prawidło, kociątko, kolano, płuco, oskrzele, bezdroże, miasto, dobro, niemowlę.

4. Розкрити дужки, вживаючи іменники в місцевому відмінку однини: Miasteczko leży na (ubocze) od linii kolejowych. Dziecko spokojnie śpi w (łóżeczko). Mama ugotowała kaszę na (mleko). Na tym (zdjęcie) nie jesteś do siebie podobny. Po krótkim (szkolenie) prowadzono zajęcia praktyczne. Powiedz, co ci leży na (serce). Coś wisi w (powietrze)! Przyłapano go na (kłamstwo). Mój ojciec pracuje jako kierowca w (pogotowie ratunkowe). Jaki piękny ten rysunek na (szkło)! Cieszę się, że jesteś w dobrym (zdrowie).

ВІДМІНА ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

(Deklinacja żeńska)

До жіночої відміни належать іменники, які закінчуються на:

- 1) голосний -а (твердої основи): matka, barwa, siostra, klasa, torba;
- 2) голосний -а (м'якої або стверділої основи): ziemia, ulica, praca, koszula, lekcja;
- 3) голосний -i (м'якої основи): pani, gospodyni, bogini, wykładowczyni;
- 4) приголосний (стверділий або м'який): rzecz, pieśń, brew.

1) Іменники жіночого роду на -а (твердої основи):

Liczba pojedyncza

M.	barwa	głowa	taśma	baza	klasa	łza
D.	barwy	głowy	taśmy	bazy	klasy	łzy
C.	barwie	głowie	taśmie	bazie	klasie	łzie
B.	barwę	głowę	taśmę	bazę	klasę	łzę
N.	barwą	głową	taśmą	bazą	klasą	łżą
Ms.	barwie	głowie	taśmie	bazie	klasie	łzie
W.	barwo!	głowo!	taśmo!	bazo!	klaso!	łzo!

Liczba mnoga

M.W.	barwy	głowy	taśmy	bazy	klasy	łzy
D.	barw	głów	taśm	baz	klas	łez
C.	barwom	głowom	taśmom	bazom	klasom	łzom
B.	barwy	głowy	taśmy	bazy	klasy	łzy
N.	barwami	głowami	taśmami	bazami	klasami	łzami
Ms.	barwach	głowach	taśmach	bazach	klasach	łzach

Liczba pojedyncza

M.	apтека	noga	mucha	siostra	matka	koleżanka
D.	apteki	nogi	muchy	siostry	matki	koleżanki
C.	aptece	nodze	musze	siostrze	matce	koleżance
B.	aptekę	nogę	muchę	siostrę	matkę	koleżankę
N.	apteką	noga	muchą	siostrą	matką	koleżanką
Ms.	aptece	nodze	musze	siostrze	matce	koleżance

W. apteko! ного! mucho! siostro! matko! koleżanko!

Liczba mnoga

M.B.W. apteki nogi muchy siostry matki koleżanki

D. aptek nóg much sióstr matek koleżanek

C. aptekom nogom muchom siostrom matkom koleżankom

N. aptekami nogami muchami siostrami matkami koleżankami

Ms. (o) aptekach nogach muchach siostrach matkach koleżankach

При відмінюванні жіночих іменників твердої основи наявні такі чергування кінцевих приголосних основи в давальному і місцевому відмінках однини: **m /m', n/n', s/s', z/z', w/w', t/ć, d/dź, l/l, r/rz, k/c, g/dz, ch /sz** (taśma — taśmie, zmiana — zmianie, klasa — klasie, baza — bazie, głowa — głowie, kobieta — kobiecie, bieda — biedzie, pszczoła — pszczole, kołdra — kołdrze, apteka — aptece, noga — nodze, mucha — musze).

В основах також можуть ставатися чергування голосних: **o/ó** (głowa — głów, noga — nóg, pszczoła — pszczół), **e / 0** (łzy — łez, kołdry — kołder).

Іменники з основою на задньоязикові **k, g** мають в давальному однини та в називному і знахідному множини закінчення **-i**, перед яким відбувається пом'якшення цих приголосних: **k/k', g/g'** (apteka — apteki, noga — nogi).

2) Іменники жіночого роду на -a (стверділої або м'якої основи):

Liczba pojedyncza

M. ulica tęcza cisza wieża fala

D. ulicy tęczy ciszy wieży fali

C. ulicy tęczy ciszy wieży fali

B. ulicę tęczę ciszę wieżę falę

N. ulicą tęczę ciszą wieżą falą

Ms. ulicy tęczy ciszy wieży fali

W. ulico! tęczo! ciszo! -----

Liczba mnoga

M.B.W. ulice tęcze — wieże fale

D. ulic tęcz — wież fal

C. ulicom tęczom — wieżom falom

N. ulicami tęczami — wieżami falami

Ms. ulicach tęczach — wieżach falach

Liczba pojedyncza

M. ziemia armia lekcja szyja ciocia pralnia

D. ziemi armii lekcji szyi cioci pralni

C. ziemi armii lekcji szyi cioci pralni

B. ziemię armię lekcję szyję ciocię pralnię

N. ziemią armią lekcją szyją ciocią pralnią

Ms. ziemi armii lekcji szyi cioci pralni

W. ziemio! armio! lekcjo! szyjo! ciociu! pralnio!

Liczba mnoga

M.B.W. ziemie armie lekcje szyje ciocie pralnie

D. ziem armii lekcji szyj cioc pralni

C. ziemiom armiom lekcjom szyjom ciociom pralniom

N. ziemiami armiami lekcjami szyjami cioćmi pralniami

Ms. ziemiach armiach lekcjach szyjach ciociach pralniach

При відмінюванні іменників м'якої основи чергування приголосних не відбуваються. У родовому, давальному і місцевому відмінках однини закінчення - **у** додається після приголосних **с, cz, sz, ź(rz)**, лише в основах на приголосний - **l** та після м'яких фонетично приголосних з'являється закінчення -**i** (chwila — chwili, cebula — cebuli, fala — fali, ziemia — ziemi, ciocia — cioci). Ця різниця має радше орфографічний характер, ніж морфологічний. Закінчення — **i** в основах, які закінчуються на - **j** після голосних, зливається з цим - **j**: szyja — szyi, aleja — alei. Аналогічно відмінюються іменники іншомовного походження типу **idea** (D. idei), **statua** (D. statui або statuy).

Якщо приголосний **j** в кінці основи стоїть після приголосних **s, c, z** в словах іншомовного походження, то зберігається написання з літерою **j** у всіх відмінках: lekcja — lekcji, sesja — sesji, poezja — poezji. Після усіх інших приголосних «jota» пишеться як **i**: armia — armii, Arabia — Arabii, Dania — Danii, historia — historii, Cepelia — Cepelii (Cepelia — скорочення від CPLiA - Centrala Przemysłu Ludowego i Artystycznego).

3) Іменники жіночого роду на -і (м'якої основи):

За цим типом відмінювання змінюються і іменники жіночого роду на -і:

	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
M.	gospodyni	pani	gospodynie	panie
D.	gospodyni	pani	gospodyń	pań
C.	gospodyni	pani	gospodyniom	paniom
B.	gospodynię	panią	gospodynie	panie
N.	gospodynią	panią	gospodyniami	paniami
Ms.	gospodyni	pani	gospodyniach	paniach
W.	gospodyni!	pani!	gospodynie!	panie!

Іменник **pani** має в знахідному відмінку однини виняткове закінчення -**ą**.

4) Іменники жіночого роду на приголосний (стверділий або м'який)

a) із стверділою основою:

	Liczba pojedyncza			
M.	poręcz	młodzież	noc	sól
D.	poręczy	młodzieży	nocy	sol
C.	poręczy	młodzieży	nocy	sol
B.	poręcz	młodzież	noc	sól
N.	poręczą	młodzieżą	nocą	solą
Ms.	poręczy	młodzieży	nocy	sol
W.	-----	młodzieży!	nocy!	---

	Liczba mnoga		
M.B.W.	poręcze	noce	sole
D.	poręczy	nocy	sol
C.	poręczom	nocom	solom
N.	poręczami	nocami	solami
Ms.	poręczach	nocach	solach

b) із м'якою основою:

	Liczba pojedyncza					
M.W.	kolej	dłoń	gałąź	nić	odpowiedź	wieś
D.	kolei	dłoni	gałęzi	nici	odpowiedzi	wsi

C.	kolei	dłoni	gałęzi	nici	odpowiedzi	wsí
B.	kolej	dłoń	gałąź	nić	odpowieǳ	wieś
N.	koleją	dłonią	gałęzią	nicią	odpowieǳią	wsią
Ms.	kolei	dłoni	gałęzi	nici	odpowieǳi	wsí

Liczba mnoga

M.B.W.	koleje	dłonie	gałęzie	nici	odpowieǳi	wsie
D.	kolei	dioni	gałęzi	nici	odpowieǳi	wsí
C.	kolejom	dłoniom	gałęziom	niciom	odpowieǳiom	wsiom
N.	kolejami	dłońmi	gałęziami	nićmi	odpowieǳiami	wsiami
Ms.	kolejach	dłoniach	gałęziach	niciach	odpowieǳiach	wsiach

Коментар до відмінкових форм жіночої відміни.

Mianownik liczby pojedynczej має закінчення на голосний: -a, -i. Закінчення -a мають як іменники з твердою, так і з м'якою (стверділою) основами (głow-a, studentka, prac-a, lekcja, ziemi-a).

Крім цього іменники жіночого роду можуть мати чисту основу на приголосний (м'який або стверділий), з т.зв. «нульовим» закінченням (dłoń, pieśń, krew, cerkiew, noc, rzecz, wież).

Dopełniacz liczby pojedynczej має закінчення -у в основах на твердий і стверділий приголосний (głowy, pracy, rzeczy), і закінчення -i в основах на м'який приголосний (ziemi, cioci) або на l, k, g (fali, ręki, nogi).

Celownik liczby pojedynczej має для твердих основ закінчення -e, яка спричиняє зміни кінцевих приголосних основи (чергування): kobieta — kobiecie, szosa — szosie, noga — podze. Іменники м'якої основи мають таке ж закінчення, як і в родовому відмінку: -i після м'яких приголосних (cioci, gospodyni, kości), -у після стверділих приголосних (tęczy, posy).

Biernik liczby pojedynczej має для усіх іменників жіночого роду, які закінчуються на голосний (-a або -i) одне закінчення -ę (rękę, szkołę, ziemię, pociąg, gospodynię). У іменників з нульовим закінченням форма знахідного дорівнює формі називного відмінка (noc, rzecz, wieś).

Narzędnik liczby pojedynczej — одне для усіх іменників жіночого роду закінчення — a.

Miejscownik liczby pojedynczej має форму давального відмінка (-e для

твердих основ, -і після м'яких приголосних, -у після стверділих).

Wołacz liczby pojedynczej має закінчення -о для іменників із закінченням -а з твердою основою (matko! żono! dziewczyno!), стверділою (duszo!) і деяких м'яких основ (ziemio!). Іменники з м'якою основою, зокрема здрібнілі іменники, дуже часто мають закінчення -u (ciociu!, mamusi!, Kysiu!, Kasiu!, Joasiu!, Marysiu!). Іменники, які закінчуються голосним – i, мають форму називного відмінка (pani!, gospodyni!). Іменники на приголосний мають закінчення - i (wsi!) або -y (młodzieży!, nosy!).

Mianownik liczby mnogiej іменників твердої основи має закінчення -y (głowy, siostry), м'якої (стверділої) -e (prace, ziemie, gospodynie). Іменники, основа яких закінчується на k, g мають закінчення -i (apteki, koleżanki, drogi). У іменників на приголосний можуть бути закінчення -e (dłoń — dłonie, łódź — łodzie, wieś — wsie) або -y (rzecz — rzeczy, mysz — myszy) та -i (nić — nici, brew — brwi). Деякі з них характеризуються варіативністю у виборі закінчення: postać: postaci / postacie.

Dopełniacz liczby mnogiej у іменників на голосний, як правило, має нульове закінчення (чисту основу), при цьому можуть відбуватися чергування голосних: gtewa — głów, noga — nog, ręka — rąk, iza — łez, teczka — teczek, kreska — kresek. Закінчення-i або -y мають іменники, які закінчуються на приголосний. Закінчення -i може також з'явитися і у іменників м'якої основи: pralnia — pralni, cukiernia — cukierni, або ж у іменників іншомовного походження типу: lekcja — lekcji, historia — historii.

Celownik liczby mnogiej – завжди закінчення -om, спільне для усіх іменників, що відмінюються.

Biernik liczby mnogiej має завжди форму називного відмінка.

Narzędnik liczby mnogiej має у більшості іменників жіночого роду закінчення -ami. І лише деякі іменники мають закінчення -mi (kość — kośćmi, nić — nićmi).

Miejscownik liczby mnogiej – одне закінчення -ach.

Wołacz liczby mnogiej завжди відповідає формі називного відмінка.

Особливу парадигму відмінювання має іменник **ręka**:

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	ręka	ręce
D.	ręki	rąk
C.	ręce	rękom
B.	rękę	ręce
N.	ręka	rękami lub rękoma
Ms.	ręce	rękach
W.	ręko!	ręce!

Вправи:

1. Провідміняти за відмінками в однині і множині: studentka, kobieta, mamusia, lista, książka, Olga, pogoda, wykładowczyni, grypa, Polska, Ukraina, szansa, rzecz, noc, praca.

2. Утворити форму давального та місцевого відмінка однини: matka, żona, praca, pieśń, mąka, ciocia, zima, studentka, turystka, Turcja, siostra, kartka, ziemia, pamięć, ojczyzna, straż, Anglia, ręka, tramwaj, miłość, gęś, gospodyni, bogini, jodła, ławka, Ukraina, pogoda, uroda, Białoruś, żaba, róża, Monika, grypa, plaża, twarz, Małgośka, kuzynka.

3. Утворити форму називного і родового відмінка множини: matka, żona, praca, pieśń, mąka, ciocia, zima, studentka, turystka, siostra, kartka, ziemia, pamięć, ojczyzna, straż, ręka, tramwaj, miłość, gęś, gospodyni, bogini, jodła, ławka, pogoda, uroda, żaba, róża, badaczka, grypa, plaża, twarz, cioteczka, kuzynka.

4. Розкрити дужки, вживаючи іменники у відповідному відмінку однини та множини:

Moja (rodzina) doprowadziła mnie do (rozpacz). Mam dla ciebie dobre (wiadomość). Aresztowano go za napad z (broń). Stare mury były pokryty (pleśń). W (Rosja) mieszka jej brat. Dwie moje (koleżanka) wyjechały do (Polska). Studiuję (turystyka). Moja (ciocia) pracuje w (przychodnia). Za (pomoca) tej (maszyna) produkujemy (nić) do szycia. W tej (książka) opowiada się o (historia) naszej (ojczyzna). Potrzebuję nowej (parasolka). W (torebka) leżały niepotrzebne (rzecz). Do (praca) wychodzę o ósmej (godzina) z (pani Agnieszka).

ВІДМІНА ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

(Deklinacja męska)

При відмінюванні іменників цієї відміни враховується лексико-граматична категорія “істота – неістота” (в однині), “особа – неособа”(у множині), а також твердість чи м'якість (стверділість) кінцевих приголосних основи.

Іменники на позначення неістот мають у знахідному відмінку (Bierniku) однини форми називного відмінка, а іменники на позначення істот - форми родового відмінка (Dopełniacza).

У множині іменники на позначення «неосіб» мають у знахідному відмінку (Bierniku) форми називного відмінка (Mianownika), а іменники на позначення осіб - форми родового відмінка (Dopełniacza).

До **ЧОЛОВІЧОЇ ВІДМІНИ** належать такі іменники:

- 1) назви осіб з основою на твердий: pan, student, prezydent, profesor, doktor, rektor, pracownik, chłop, chłopak, facet, filolog, brat, syn,
- 2) назви істот з основою на твердий: pies, kot, ptak, lew, słowik, paw,
- 3) назви предметів з основою на твердий: zeszyt, ołówek, długopis, stół, dom, ogród, las, komputer, komitet, sejm, pociąg, samochód, gram, słownik, młotek, wtorek;
- 4) назви осіб з основою на м'який: mąż, chłopiec, zięć, nauczyciel, przyjaciel, wuj, stryj, drań, król, lekarz, gospodarz, ksiądz, gość, bogacz, tłumacz, uczeń, mędrzec;
- 5) назви істот з основою на м'який: wąż, koń, słoń, krokodyl, zając, wróbel, struś;
- 6) назви предметів з основою на м'який: piec, dzień, miesiąc, talerz, pokój, kraj, nóż, deszcz, płaszcz, maj, lipiec;
- 7) іменники на -o: Jasio, Kazio, Tadzio, dziadunio, wujcio, tatusio.

ТВЕРДА ГРУПА («неособи»)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	atom	atomy	kot	koty
D.	atoma	atomów	kota	kotów

C.	atomowi	atomom	kotu/owi	kotom
B.	atom	atomy	kota	koty
N.	atomem	atomami	kotem	kotami
Ms.	(o) atomie	(w) atomach	(o) kocie	(o) kotach
W.	atomie!	atomy!	kocie!	koty!

ТВЕРДА ГРУПА («особи»)

	L.p.	L.m.	L.p.	L.m.
M.	student	studenci	robotnik	robotnicy
D.	studenta	studentów	robotnika	robotników
C.	studentowi	studentom	robotnikowi	robotnikom
B.	studenta	studentów	robotnika	robotników
N.	studentem	studentami	robotnikiem	robotnikami
Ms. (o)	studencie	studentach	(o) robotniku	robotnikach
W.	studencie!	studenci!	robotniku!	robotnicy!

При відмінюванні іменників твердої групи у множині слід враховувати їх лексико-граматичну класифікацію за родами: чи це є чоловічо-особовий чи чоловічо-неособовий. До першого типу належать іменники, які називають осіб (людей), до другого - усі інші (назви тварин, предметів, явищ тощо).

Чергування приголосних в основах іменників твердої групи²:

d : dź – sąsiad : sąsiedzi, ogród : w ogrodzie

t : c – student : studenci, kot : o kocie

ch : ś – Czech : Czesi

k : c – robotnik : robotnicy, chłopak : chłopcy

g : dz – biolog : biolodzy, filolog : filolodzy

r : rz – doktor : doktorzy, rektor : rektorzy, dolar : o dolarze

ł : l - stół : na stole,

s : ś – pies : o psie

m : m', w : w', b : b', p : p', f : f' - atom : o atomie, lew : o lwie, ząb : w zębie, snop : o snopie.

² В м'яких основах іменників чергування приголосних відсутнє.

Чергування голосних в основах іменників

Крім чергування кінцевих приголосних в основах іменників часто зустрічається і чергування голосних:

е : 0 (фонетичний нуль) – pies : psa, dzień : dnia, dworzec:dworca,

ó : o – stół : stołu, nóż : noża, але: ból:bólu,

ą : ę – mąż : męża, zając : zajęcy.

М'ЯКА ГРУПА

До цієї групи зараховуємо іменники, основи яких закінчуються на м'який (ś, ź, ć, dź, ń, j) і стверділий (sz, cz, rz (ż), c, dz, dź, l) приголосний, а також із закінченням –o.

ОДНИНА

M.	koń	lekarz	kraj	wujcio
D.	konია	lekarza	kraju	wujcia
C.	koniowi	lekarzowi	krajowi	wujciowi
B.	konია	lekarza	kraj	wujcia
N.	koniem	lekarzem	krajem	wujciem
Ms.	(o) koniu	lekarzu	kraju	wujciu
W.	koniu!	lekarzu!	kraju!	wujciu!

МНОЖИНА

M.W.	konie	lekarze	kraje	wujciowie
D.	koni	lekarzów	krajów	wujciów
C.	koniom	lekarzom	krajom	wujciom
B.	konie	lekarzów	kraje	wujciów
N.	koniami	lekarzami	krajami	wujciami
Ms.	o koniach	o lekarzach	o krajach	o wujciach

Огляд деяких відмінкових закінчень іменників чоловічої

відміни:

Dopełniacz liczby pojedynczej має два закінчення: **-a i -u**.

Закінчення – a мають усі іменники, що є назвами осіб і істот (sąsiad — sąsiada, student — studenta, lekarz — lekarza, kot — kota, koń — konia, termit —

termita, pies — psa). У цій категорії лише іменники **wół** і **bawół** мають закінчення - u (wołu, bawołu).

Серед іменників-назв неістот **закінчення — a** мають:

- назви знарядь праці, посуду: młotek — młotka, telewizor — telewizora, komputer — komputera, ołówek — ołówka, chlew — chlewa, noż — noża;
- назви місяців: marzec — marca, grudzień — grudnia, maj — maja, listopad — listopada; (за винятком іменника *luty*, який має прикметникову відміну: luty — lutego);
- назви мір і ваги: hektar — hektara, litr — litra, metr — metra, kilogram — kilograma;
- назви танців, валюти: walc — walca, krakowiak — krakowiaka, rock — rocka, dolar — dolara, rubel — rubla, funt — funta;
- здрібнілі іменники та іменники з суфіксом — ik: słownik — słownika, kurnik — kurnika, stół — stołu, śmietnik — śmietnika, rzutnik — rzutnika;
- більшість назв польських міст, інших міст і річок: Gdańsk — Gdańska, Toruń — Torunia, Poznań — Poznań, Kraków — Krakowa, Szczecin — Szczecina, Wrocław — Wrocławia, Radom — Radomia (але: Białystok — Białegostoku, Krasnystaw — Krasnegostawu), Paryż — Paryża, Kijów — Kijowa, Dunajec — Dunajca, Niemen — Niemna.

Закінчення — u мають усі іменники, що є назвами неістот (zeszyt — zeszytu, dom — domu, deszcz — deszczu, samochód — samochodu). А також іменники **wół** і **bawół** (wołu, bawołu).

Серед іменників-назв неістот **закінчення — u** також мають:

- назви 4 днів тижня: poniedziałek — poniedziałku, wtorek — wtorku, czwartek — czwartku, piątek — piątku;
- більшість запозичених назв предметів: tekst — tekstu, teatr — teatru, semestr — semestru, sezon — sezonu, komitet — komitetu, atrament — atramentu, kapitalizm — kapitalizmu, chlor — chloru, sztandar — sztandaru;
- назви абстрактних понять: rozum — rozumu, żal — żalu, ból — bólu, czas — czasu, spokój — spokoju, gniew — gniewu; але: świat — świata,
- назви збірних іменників: las — lasu, ogród — ogrodu, sad — sadu, tłum — tłumu, śnieg — śniegu, sejm — sejmu, oddział — oddziału, naród — narodu, lud —

ludu;

- безсуфіксальні віддієслівні деривати: pokój – pokoju, narój – naróju, dźwig – dźwigu, zbiór – zbioru, postój – postóju;

- назви деяких міст і річок: San – Sanu, Dniepr – Dniepru, Don – Donu, Ren – Renu, Rzym – Rzymu, Londyn – Londynu, Belgrad – Belgradu;

- назви деяких країн, провінцій: Iran – Iranu, Tybet – Tybetu, Wietnam – Wietnamu, Egipt – Egiptu, Krym – Krymu (але: Izrael – Izraela);

- назви деяких матеріальних предметів із значенням частковості: miód – miodu, sok – soku, lód – lodu, cukier – cukru, ale chleb – chleba.

Celownik liczby pojedynczej має два закінчення: **-owi** і **-u**.

Закінчення –owi мають майже усі польські іменники:

sąsiad — sąsiadowi, student — studentowi, lekarz — lekarzowi, koń — koniowi, termit — termitowi, dolar — dolarowi, rubel — rublowi, stół — stolikowi, śmietnik — śmietnikowi, semestr — semestrowi, sezon — sezonowi.

У цій категорії лише деякі односкладові іменники мають **закінчення –u**:

Bóg — Bogu, świat — światu, ojciec — ojcu, kat — katu, chłop — chłopu, pan — panu, pies — psu, kot — kotu, ksiądz — księdzu, brat — bratu, lew — lwu (але: syn — synowi), а також деякі двоскладові іменники: chłopiec — chłopcu, diabeł — diabłu.

Biernik liczby pojedynczej має два закінчення:

- як у називному відмінку (що?): zeszyt, język, samochód, kraj, semestr;

- як у родовому відмінку (кого?): pana, studenta, lekarza, kota, psa.

Narzędnik liczby pojedynczej має закінчення **-em**: stołem, sąsiadem, studentem, samochodem, gniewem; перед цим закінченням пом'якшуються кінцеві приголосні основ, які закінчуються на k, g: progiem, rokiem, filologiem.

Miejscownik liczby pojedynczej має два закінчення: **-e** і **-u**.

Закінчення –e мають іменники, основа яких закінчується на твердий приголосний (за винятком k, g, ch), при цьому відбуваються чергування цих твердих приголосних: kot — o kocie, lew — o lwie, student — o studencie, profesor — o profesorze, orzeł — o orle, świat — o świecie;

Закінчення –u мають іменники, основа яких закінчується на м'який або

стверділий приголосний (+ k, g, ch), при цьому чергування не відбуваються: pokój – w pokoju, liść – o liściu, koń – na koniu, mąż – o mężu, lekarz – o lekarzu; rok – o roku, dach – na dachu, próg – o progu;

+ **три іменники**: dom – o domu, syn – o synu, pan – o panu.

Wołacz liczby pojedynczej має такі самі закінчення, як у попередньому відмінку, за винятком кількох слів: pan – panie!, Bóg – Boże!, chłopiec – chłopcze!, ojciec – ojcie!, głupiec – głupcze!

Mianownik (i Wołacz) liczby mnogiej характерний наявністю аж 5 закінчень: **-i, -y, -e, -owie, -a.**

Закінчення –у мають:

- неособові іменники твердої основи (за винятком основ на k, g, які отримують закінчення - i): kot – koty, dąb – dęby, stół – stoły, dom – domy, zeszyt – zeszyty (але: konik – koniki, pociąg – pociągi);

- особові іменники з основою на k, g, де відбуваються чергування приголосних та іменники із суфіксом - ec: Polak – Polacy, Norweg – Norwedzy, filolog – filolodzy, Ukrainiec – Ukraińcy, Niemiec – Niemcy, chłopiec – chłopcy, głupiec – głupcy;

- особові іменники з основою на – r, яка чергується з –rz: aktor – aktorzy, doktor – doktorzy, dyrektor – dyrektorzy.

Закінчення –і мають особові іменники твердої основи, у якій теж відбуваються чергування приголосних: chłop – chłopci, student – studenci, anioł – anieli, Włoch – Włosi, sąsiad – sąsiedzi;

Закінчення –е характерно для іменників м'якої або стверділої основи (без семантичного поділу на особові і не особові): pokój – pokoje, lekarz – lekarze, nauczyciel – nauczyciele, miesiąc – miesiące, zając – zające, pieniądz – pieniądze, liść – liście, koń – konie, płaszcz – płaszcze, deszcz – deszcze;

Закінчення –owie характерно лише для особових іменників певного значення, а саме:

- назви ступенів рідства: syn – synowie, ojciec – ojcowie, wuj – wujowie, dziadek – dziadkowie (за винятком: brat – bracia, brataniec – bratanci, siostrzeniec – siostrzeńcy);

- прізвища: Nowak – Nowakowie, Tomczak – Tomczakowie, Sienkiewicz – Sienkiewiczowie, Brun – Brunowie;
- імена: Tadeusz – Tadeuszowie, Roman – Romanowie, Jan – Janowie;
- назви деяких народностей: Arab – Arabowie, Serb – Serbowie, Belg – Belgowie;
- назви посадових осіб, титулів, професій: minister – ministrowie, profesor – profesorowie, król – królowie, pan – panowie, generał – generałowie (+ uczeń – uczniowie, więzień – więźniowie, świadek – świadkowie).

Закінчення –a мають лише кілька іменників: brat – bracia, ksiądz – księża, akt – akta.

Dopełniacz liczby mnogiej має кілька закінчень: **-ów, -i, -y**.

Закінчення –ów мають усі іменники твердої основи, деякі іменники стверділої основи, а також може виступати і у деяких іменників м'якої основи: las – lasów, dom – domów, student – studentów, król – królów, ołówek – ołówków; chłopiec – chłopców, palec – palców; uczeń – uczniów, wuj – wujów, kraj – krajów;

Закінчення –i характерно лише для іменників м'якої основи: liść – liści, koń – koni, dzień – dni, gość – gości;

Закінчення –y характерно для більшості іменників стверділої основи: lekarz – lekarzy, klucz – kluczy, miesiąc – miesięcy, pieniądz – pieniędzy, zając – zajęcy (але: palec – palców, widelec – widelców).

Celownik liczby mnogiej має для усіх польських іменників (незалежно від роду, основи чи значення) **лише одне закінчення -om**: panom, studentom, domom, zającom, lekarzom, liściom, chłopcom, stołom.

Biernik liczby mnogiej має два закінчення:

- як у називному відмінку – для неособових іменників: zeszyty, języki, samochódy, kraje, semestry, liście, koty, psy, węże, palce, zające, konie, płaszcze;
- як у родовому відмінку – для особових іменників: panów, studentów, lekarzy, gości, dziadków, sąsiadów.

Narzędnik liczby mnogiej має, як правило, одне закінчення для усіх граматичних родів **–ami**, і лише у деяких іменників м'якої основи може

бути **закінчення -mi**: stołami, studentami, kotami, płaszcami, ale: końmi, liśćmi, gośćmi, pieniędzmi.

Miejscownik liczby mnogiej має одне **закінчення** для усіх граматичних родів - **ach**: o psach, koniach, studentach, gościach, zajęcach, domach, lasach, і лише у назвах деяких країн виступає **закінчення – ech**: Węgry - na Węgrzech, Włochy – we Włoszech, Niemcy – w Niemczech (ale: Czechy – w Czechach).

Нерегулярна відміна іменників чоловічого роду

Деякі іменники чоловічого роду мають значні різниці між основою називного відмінку однини та основою інших відмінків. До таких іменників можна зарахувати зокрема лексеми: **ojciec, orzeł, kwiecień**.

Liczba pojedyncza

M.	ojciec	orzeł,	kwiecień
D.	ojca	orła	kwietnia
C.	ojcu	orłowi	kwietniowi
B.	ojca	orła	kwiecień
N.	ojcem	orłem	kwietniem
Ms.	ojcu	orle	kwietniu
W.	ojcze!	orle!	kwietniu!

Liczba mnoga

M.W.	ojcowie	orły	kwietnie
D.	ojców	orłów	kwietniów
C.	ojcom	orłom	kwietniom
B.	ojców	orły	kwietnie
N.	ojcami	orłami	kwietniami
Ms.	ojcach	orłach	kwietniach

Нерегулярні форми множини мають іменники: **brat, ksiądz**:

Liczba pojedyncza

Liczba mnoga

M.	brat	ksiądz	bracia	księża
D.	brata	księdza	braci	księży
C.	bratu	księdzu	braciom	księżom
B.	brata	księdza	braci	księży

N.	bratem	księdzem	braćmi	księżmi
Ms.	bracie	księdzu	braciach	księżach.
W.	bracie!	księżu!	bracia!	księża!

Відмінності в основах демонструють також іменники: **przyjaciel** (**nieprzyjaciel**) та **tydzień (dzień)**.

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.	przyjaciel	przyjaciele
D.	przyjaciela	przyjaciół
C.	przyjacielowi	przyjaciółom
B.	przyjaciela	przyjaciół
N.	przyjacielem	przyjaciółmi
Ms.	przyjacielu	przyjaciółach
W.	przyjacielu!	przyjaciele!

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
M.W.	tydzień	tygodnie
D.	tygodnia	tygodni
C.	tygodniowi	tygodniom
B.	tydzień	tygodnie
N.	tygodniem	tygodniami
Ms.	tygodniu	tygodniach

Різниці між основою однини і множини мають і іменники, які закінчуються суфіксом **-anin**:

	Liczba pojedyncza	
M.	chrześcijanin	Amerykanin
D.	chrześcijanina	Amerykanina
C.	chrześcijaninowi	Amerykaninowi
B.	chrześcijanina	Amerykanina
N.	chrześcijaninem	Amerykaninem
Ms.W.	chrześcijaninie	Amerykaninie

	Liczba mnoga	
M.W.	chrześcijanie	Amerykanie
D.	chrześcijan	Amerykanów

C.	chrześcijanom	Amerykanom
B.	chrześcijan	Amerykanów
N.	chrześcijanami	Amerykanami
Ms.	chrześcijanach	Amerykanach

Деякі іменники-назви народностей, що закінчуються суфіксом -an, мають у множині таку ж парадигму, як і іменник Amerykanin, напр.: Rosjanin – Rosjanie, Hiszpan — Hiszpanie, Cygan — Cyganie.

Іменники **rok** і **człowiek** утворюють форми множини від іншого кореня:

	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
M.	rok	człowiek	M.W.	lata ludzie
D.	roku	człowieka	D.	lat ludzi
C.	rokowi	człowiekowi	C.	latom ludziom
B.	rok	człowieka	B.	lata ludzi
N.	rokiem	człowiekiem	N.	latami ludźmi
Ms.W.	roku	człowieku	Ms.	latach ludziach

Вправи

1. Провідміняти: Polak, badacz, inżynier, wykład, Ukrainiec, aktor, ptak, śnieg, obraz, portfel.

2. Утворити форму давального та місцевого відмінка однини:

Pojedziesz do domu (pociąg).....? Adam i Piotr są (aktor)..... Mój kuzyn jest (lekarz)..... Mamy w domu (ptak)..... Oni malują (obraz) Na obrazie są (koń) Muszę sobie kupić (pies)..... Podobają ci się (talerz)? (Cudzoziemiec) dobrze znają język polski. W tym filmie (aktor) grają młodych ludzi. Nad nami mieszkają (sąsiad) Boimy się (pies)..... Będę w Warszawie od (poniedziałek) Proszę lody bez (alkohol) Mój mąż ma dużo (krawat)..... Ona ciągle myśli o (brat)..... Zaparkuj samochód na (plac)..... Chcielibyśmy zatrzymać się w (hotel) Na wczorajszym (wykład) profesor dał nam pytania do egzaminu. Oddali nam pieniądze po (tydzień).....

3.Провідміняти в однині і множині подані іменники: tygrys, kuzyn, pies, krem, język, hrabia, tancerz, Polak, Amerykanin, Grześ, samochód, dzień, Franko, starosta, sędzia, kościół.

МІШАНА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

(Deklinacja mieszana)

До **мішаної відміни** належать:

1) іменники чоловічого роду із закінченням на голосний -а та чоловічі прізвища на -о: poeta, mężczyzna, internauta, starosta, Kościuszko, Szewczenko, Franko;

Такі іменники в однині відмінюються за типами відмінювання жіночої відміни, у множині – згідно чоловічої відміни:

Liczba pojedyncza

M.	mężczyzna	poeta	Kościuszko	Franko
D.	mężczyzny	poety	Kościuszki	Franki
C.	mężczyźnie	poecie	Kościuszcze	France
B.	mężczyznę	poetę	Kościuszkę	Frankę
N.	mężczyzną	poetą	Kościuszką	Franką
Ms.	mężczyźnie	poecie	Kościuszcze	France
W.	mężczyzno!	poeto!	Kościuszeko!	Franko!

Liczba mnoga

M.W.	mężczyźni	poeci	Kościuszkowie	Frankowie
D.	mężczyzn	poetów	Kościuszków	Franków
C.	mężczyznom	poetom	Kościuszkom	Frankom
B.	mężczyzn	poetów	Kościuszków	Franków
N.	mężczyznami	poetami	Kościuszkami	Frankami
Ms.	mężczyznach	poetach	Kościuszkach	Frankach

2) іменники чоловічого роду (імена та прізвища) із закінченням на голосний - і – у -e: Antoni, Batory, Jerzy, Linde

Такі іменники відмінюються, як прикметники, та лише у називному множині мають закінчення іменників чоловічо-особового роду – owie:

Antonowie, Batorowie, Jerzowie, Lindowie.

3) іменники **sędzia, hrabia**, які у своїй парадигмі мають форми прикметникової, жіночої і чоловічої відміни:

	Liczba pojedyncza		Liczba mnoga	
M.	sędzia	hrabia	sędziowie	hrabowie
D.	sędziego	hrabiego	sędziów	hrabiów
C.	sędziemu	harbiemu	sędziom	harbiom
B.	sędzię	hrabię	sędziów	hrabiów
N.	sędzią	hrabią	sędziami	hrabiami
Ms.	sędzi	hrabi	sędziach	hrabiach
W.	sędzio!	hrabio!	sędziowie!	hrabowie!

4) іншомовні прізвища, форма яких відрізняється від польської граматичної системи, не відмінюються: Delacroix, Dumas, Giraudoux. Так само не відмінюються численні іншомовні місцеві назви: Baku, Bonn, Honolulu, Tokio, Yerdun, Oslo.

Відмінювання іменників, які мають лише форму множини

Іменники, які вживаються лише у множині (**pluralia tantum**), відмінюються за такими зразками:

M.B.	usta	sanie	drzwi	skrzypce	wczasy	okulary
D.	ust	sań	drzwi	skrzypiec	wczasów	okularów
C.	ustom	saniom	drzwiom	skrzypcom	wczasom	okularom
N.	ustami	saniami	drzwiami	skrzypcami	wczasami	okularami
Ms.	ustach	saniach	drzwiach	skrzypcach	wczasach	okularach

Іменники pluralia tantum характеризуються різницями у закінченнях родового відмінка: -ów (wczasy — wczasów), - i (drzwi — drzwi) або ж мають форму з нульовим закінченням: usta — ust, nożyce — nożyc, skrzypce — skrzypiec.

Узагальнена таблиця відмінкових закінчень іменників

Однина

Типи	Наз. в	Род. в	Дав. в.	Знах. в.	Ор. в.	Місц.в	Клич.
Сер.рід							
Okno		-a	-u	=Наз	-em	'-e	=Наз
Pole		-a	-u	=Наз	-em	-u	=Наз
Imię, kurczę	imienia, kurczęcia		-u	=Наз	-em	-u	=Наз
Liceum		-	-	-	-	-	-
Жін.рід							
Matka		-i/-y	-ce	-ę	-ą	-ce	-o!
Ziemia, prasa		-i/-y	-i/-y	-ę	-ą	-i/-y	-o!
Pani		-i	-i	-ą/ę	-ą	-i	-i!
Noc		-y	-y	=Наз	-ą	-y	-y!
Чол.рід							
Student		-a	-owi/u	-a	-em	'-e	'-e
Pies		-a	-owi/u	-a	-em	'-e	'-e
Komputer		-a/-u	-owi/u	=Наз	-em	'-e	'-e
Mąż		męża	-owi/u	-a	-em	-u	-u
Koń		-a	-owi/u	-a	-em	-u	-u
Deszcz		-u	-owi/u	=Наз	-em	-u	-u
Stasio, tatusio		-a	-owi	-a	-em	-u	-u

Множина

Типи	Наз.в	Род. в	Дав. в.	Знах. в.	Ор. в.	Місц.в	Клич.
Сер.рід							
Okna	okien	-om	=Наз.	-ami	-ach	=Наз	
Pola	pól	-om	=Наз.	-ami	- ach	=Наз	
Imiona, kurczęta	imion, kurcząt	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз	
Licea	-ów	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз	
Жін.рід							
Matki	matek	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз	
Ziemie, prace	ziem, prac	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз	
Panie	pań	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз	
Noce	-y	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз	
Чол.рід							

Studenci/-owie	-ów	-om	=Род.	- ami	- ach	=Наз
Psy	-ów	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз
Komputery	-ów	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз
Mężowie/lekarze	-ów	-om	=Род.	- ami	- ach	=Наз
Konie	-i	-om	=Наз	- mi	- ach	=Наз
Deszcze	-y	-om	=Наз.	- ami	- ach	=Наз
Stasiowie, tatusiowie	-ów	-om	=Род.	- ami	- ach	=Наз

Перевірочна робота по темі: «Іменник»

1. Вжити родовий відмінок іменників у дужках:

Mój mąż ma dużo (krawaty)..... W tej firmie pracuje kilka (tłumaczki)..... Zrobili państwo sporo (błędy)..... Zjadłeś za dużo (owoce) Proszę pół kilo (szynka)....., kostkę (masło)....., torebkę (sól)..... i 25 dag (cukierki)..... W tym sklepie jest zamało (sukienki)..... Zgubił 100 (dolary)Daj mi trochę (kawa).....W Krakowie jest niemało (kościół) Na parkingu stało kilkanaście (auta) W czasie wakacji przeczytałem siedem (powieść)Ta pani ma pięć (kot).....

2. Вжити знахідний відмінок іменників у дужках:

Wczoraj zwiedziliśmy dużo zabytków: (katedra, kościół, muzeum i Stare Miasto)..... Potem usiedliśmy w parku i pisaliśmy (widokówki i listy)..... Piliśmy (pepsi-cola)....., Janek palił (fajka)....., Justyna (papierosy)....., a Edward żuł (guma)..... Rozmawialiśmy o naszych rodzicach i okazało się, że ojciec Edwarda, podobnie jak mój, zbiera (znaczkę)....., mama Janka bardzo lubi (opera)....., mama Edwarda kocha (balet)....., a moja i Justyny uwielbia (muzyka)..... Kiedy odpoczęliśmy, poszliśmy na zakupy. Kupiłam sobie (spódnica)..... i (sweter) a mojej siostrze (broszka)..... i (płyta) zespołu QQ. Nagle zobaczyliśmy (reżyser)..... i zrobiliśmy sobie z nim (zdjęcia)..... Zrobiło się późno, więc postanowiliśmy wrócić do hotelu i tam zjeść (kolacja)

3. Вжити орудний відмінок іменників у дужках:

a) Julia jest (nauczycielka)..... b) Ewa i Krzystyna są (studentka)..... c) Henio jest (dziecko)..... d) Mój kuzyn jest (lekarz)..... e) Adam i Piotr są (aktor)..... h) Polski jest

trudnym (język)..... g) Oni są (Chińczyk)....., a one (Szwedka)..... i) Jego sąsiad jest (profesor)..... j) Pan Szymiański jest ich (trener)..... k) Jesteśmy (Ukrainiec).....

b) W ubiegłą niedzielę moi rodzice pojechali (ford)..... na wycieczkę za miasto z (babcia i dziadek)..... Pogoda była śliczna, więc po godzinie jazdy zatrzymali się przed (lasek)..... Samochód zaparkowali między (drzewa)....., a sami usiedli na polance. Zaczęli jeść śniadanie: bułeczki z (masłem)....., (wędlina)..... i (ser)....., sałatę z (sos włoski)..... z (rzodkiewka)....., posypaną (szczypiorek)....., pomidory i ogórki. Babcia piła herbatę z (cukier)....., mama i dziadzio sok z (woda mineralna)....., a tato tonik z (lód)..... Potem poszli na spacer, zachwycali się (las)..... Po powrocie na polankę zjedli ciasto z (owoce)..... i ciasteczka z (krem) i wypili kawę ze (śmietanka)

4. Вжити місцевий відмінок іменників у дужках:

Nie chcę myśleć o (egzamin)..... Właśnie rozmawiamy o (doktor)..... Oni marzą o (samochód)..... Czy myślisz teraz o (rodzina) Tak, myślę o (ojciec)..... i o (matka) To jest książka o (filozof)..... Chcielibyśmy podyskutować o (polityka) Przypomnij mu o (referat) Czuję się bezpiecznie przy (Zygmunt)..... Lubisz chodzić po (deszcz)? Po (tabletki)..... zrobiło mu się niedobrze.

Прикметник (Przymiotnik)

Граматичні категорії прикметника: **рід** (rodzaj), **число** (liczba), **відмінок** (przypadek), **ступінь порівняння** (stopień porównania). При відмінюванні прикметників слід звертати увагу і на форму його основи (м'яка чи тверда).

Прикметники (і дієприкметники) твердої основи: dobry, stary, młody, zły, bogaty, mądry, duży, śmiały, grzeczny, zmęczony, świeży, czerstwy, mały, leniwy, zdrowy, pogodny, spokojny, czerwony, zielony, biały, domowy, gliniany, państwowy, słoneczny, ciekawy, pierwszy, opalony, zmęczony, pobity, zapłakany, opracowany, napisany, przeczytany тощо.

Прикметники м'якої основи: letni, gładki, ziemski, drugi, trzeci, głupi, bohaterski, ubogi, pański, daleki, zachodni, wschodni, dziki, ośmioletni, gładki, wielki, lisi, psi, królewski, lwowski, krakowski, niemiecki, angielski, francuski, włoski, arabski тощо.

Liczba pojedyncza

Rodzaj męski

M.	młody	zdrowy	duży	wysoki	drogi	tani
D.	młodego	zdrowego	dużego	wysokiego	drogiego	taniego
C.	młodemu	zrowemu	dużemu	wysokiemu	drogiemu	taniemu
B.	= M. lub D.					
N.	młodym	zrowym	dużym	wysokim	drogim	tanim
Ms,	młodym	zrowym	dużym	wysokim	drogim	tanim

Прикметники чоловічого роду у знахідному відмінку однини мають форму, яка залежить від позначуваного ним іменника: при іменниках на позначення неістот – форму називного відмінка, при іменниках на позначення істот – родового відмінка. У кличному відмінку прикметники мають завжди форму називного відмінка.

Rodzaj nijaki

M.B.	młode	zrowe	duże	wysokie	drogie	tanie
------	-------	-------	------	---------	--------	-------

- D. młodego zdrowego dużego wysokiego drogiego taniego
 C. młodemu zdrowemu dużemu wysokiemu drogiemu taniemu
 N. młodym zdrowym dużym wysokim drogim tanim
 Ms. młodym zdrowym dużym wysokim drogim tanim

Rodzaj żeński

- M. młoda zdrowa duża wysoka droga tania
 D. młodej zdrowej dużej wysokiej drogiej taniej
 C. młodej zdrowej dużej wysokiej drogiej taniej
 B. młodą zdrową dużą wysoką drogą tanią
 N. młodą zdrową dużą wysoką drogą tanią
 Ms. młodej zdrowej dużej wysokiej drogiej taniej

Liczba mnoga

Forma męskoosobowa

- M. młodzi zdrowi duzi wysocy drodzy tani
 D. młodych zdrowych dużych wysokich drogich tanich
 C. młodym zdrowym dużym wysokim drogim tanim
 B.= D. młodych zdrowych dużych wysokich drogich tanich
 N. młodymi zdrowymi dużymi wysokimi drogimi tanimi
 Ms. młodych zdrowych dużych wysokich drogich tanich

Forma niemęskoosobową

- M. młode zdrowe duże wysokie drogie tanie
 D. młodych zdrowych dużych wysokich drogich tanich
 C. młodym zdrowym dużym wysokim drogim tanim
 B. =M.
 N. młodymi zdrowymi dużymi wysokimi drogimi tanimi
 Ms. młodych zdrowych dużych wysokich drogich tanich

Огляд деяких відмінкових закінчень прикметникової відміни:

За зразками прикметникової парадигми відмінюються також дієприкметники (robity, czytający), порядкові числівники (pierwszy, drugi, setny), деякі займенники (twój, nasz, każdy, jaki, czyj, jakakolwiek і т.п.).

Прикметники в однині мають три родові форми: чоловічу, жіночу і

середню (dobry, dobra, dobre), а у множині – дві форми: чоловічо-особову і нечоловічо-особову (dobrzy, dobre); остання форма прикметника поєднується з іменниками жіночого, середнього родів та чоловічого роду на позначення неосіб (живих істот, предметів).

Наприклад: dobre owoce, dzieci, psy, samochody, kobiety, **але:** dobrzy chłopsy, studenci, kierowcy, poeci.

У множині прикметники чоловічо-особової форми, як правило, підлягають чергуванням приголосних в основі.

M. l.mn. (rodzaj męskoosobowy):

a) Dobry-dobrzy, stary-starzy, młody-młodzi, zły-źli, bogaty-bogaci, mądry-mądrzy, duży-duzi, śmiały-śmiali, grzeczny-grzeczni, zmęczony-zmęczeni, świeży-świezi, czerstwy-czerstwi, mały-mali, leniwy-leniwi, zdrowy-zdrowi, pogodny-pogodni, spokojny-sпокойni, czerwony-czerwoni, zielony-zieloni, biały-biali, domowy-domowi, państwowy-państwowi, ciekawy-ciekawi, pierwszy-pierwsi, opalony-opaleni, zmęczony-zmęczeni, pobity-pobici, zapłakany-zapłakani;

b) letni-letni, gładki-gładcy, ziemski-ziemscy, drugi-drudzy, trzeci-trzeci, głupi-głupi, bohaterski-bohaterscy, ubogi-ubodzy, pański-pańscy, daleki-dalecy, zachodni-zachodni, wschodni-wschodni, dziki-dzicy, ośmioletni-ośmioletni, gładki-gładcy, wielki-wielcy, lisi-lisi, psi-psi, królewski-królewscy, lwowski-lwowscy, krakowski-krakowscy, niemiecki-niemieccy, angielski-angielscy, francuski-francuscy, włoski-włoscy, arabski-arabscy.

Кілька прикметників можуть мати і **короткі (енклітичні) форми:** zdrowy - zdrów, gotowy - gotów, ciekawy - ciekaw, łaskawy - łaskaw, pełny - pełen. Повні форми прикметників виконують як атрибутивні (означувальні) функції: zdrowy człowiek, так і функції предикативні (як частина складного іменного присудка): jestem zdrowy. Короткі ж форми прикметників виконують лише другу функцію і лише в однині для чоловічого роду: jestem zdrów, byłeś wesół, bądź łaskaw, on był gotów, Paryż wart mszy.

Короткі форми прикметників: wesoły-wesół, zdrowy-zdrów, gotowy-gotów, powinny-powinien, winny-winien, ciekawy-ciekaw, łaskawy-łaskaw, wart i rad.

Ступені порівняння прикметників

Якісні прикметники (і деякі відносні - рідше) можуть утворювати форми вищого і найвищого ступенів за допомогою суфіксів: ejsz-, -sz-, які приєднуються до основи прикметника. При цьому, як правило, відбуваються чергування приголосних основи.

Stopień równy: ładny, mądry, młody, stary, spokojny, leniwy, zdrowy, czerwony, bogaty, ubogi, piękny, wąski

Stopień wyższy: ładniejszy, mądrzejszy, młodszy, starszy, spokojniejszy, leniwszy, zdrowszy, czerwoniejszy, bogatszy, uboższy, piękniejszy, węższy

Увага! Як і в українській (російській) мові, при утворенні вищого ступеня порівняння суфікси основи - k, - ek зникають: daleki-dalszy, bliski-bliższy, słodki-słodszy, krótki-krótszy, szybki-szybszy.

Увага! Польська мова також (як інші слов'янські мови) має кілька прикметників, які утворюють вищий ступінь порівняння від іншої основи:

mały-mniejszy, wielki, duży-większy, zły-gorszy, dobry-lepszy.

Stopień najwyższy утворюється додаванням до форми вищого ступеня префікса naj-: **najładniejszy, najmądrzejszy, najmłodszy, najstarszy, najspokojniejszy, najleniwszy, najzdrowszy, najczerwoniejszy, najbogatszy, najuboższy, najpiękniejszy, najmniejszy, największy, najgorszy, najlepszy** etc.

Крім цього ступені порівняння можуть мати і складену форму: **bardziej ładny, najbardziej ładny, mniej ładny, najmniej ładny.**

Вправи:

1. Підібрати прикметники до іменників і провідміняти утворені словосполучення: wiatr, człowiek, miasto, pani, prezydent, mąż, matka.
2. Утворити форми множини поданих словосполучень: bogaty kupiec, bogaty skarb, stary chłop, stary dom, śmiały pilot, śmiały plan, mądry

profesor, mądra kobieta, dobry uczeń, dobre ciastko, duży chłopiec, duże jabłko.

3. Утворити вищий і найвищий ступені порівняння таких прикметників: silny, mocny, odważny, duży, mały, słodki, długi, miły, upalny, ciepły, częsty, brzydki, łatwy, wąski.
4. Виписати з будь-якого польського тексту прикметники і визначити їх граматичні категорії: рід, число, відмінок, ступінь порівняння.
5. Утворити правильні речення за зразком: Ten chłopiec jest (wysoki) wyższy, a tamten (niski) niższy.
1. Ta torba jest (tania), a tamta (droga). 2. Ten film jest (nowy), a tamten (stary). 3. Ta encyklopedia jest (gruba), a tamta (cienka). 4. Ten dom jest (mały), a ten (duży). 5. Ten pasek jest (długi), a ten (krótki).
6. Утворити правильні речення за зразком: Marek jest (silny) silniejszy niż Adam.
1. Czekolada jest (dobra) niż landrynki. 2. Żelazo jest (twarde) niż miedź. 3. Ania jest (zdolna) niż Ewa. 4. Mozart jest (znany) niż Salieri. 5. Podróż pociągiem jest (bezpieczna) niż autostopem. 6. Sok pomarańczowy jest (zdrowy) od coli. 7. Rock jest (popularny) niż jazz. 8. Agata jest (wesoła) od Janka. 9. Noce sierpniowe są (chłodne) niż lipcowe. 10. Lato jest (ciepłe) niż wiosna.

Займенник (Zaimek)

Класифікація займенників за значенням:

1. Zaimki osobowe: ja, ty, on, ona, ono, my, wy, oni, one.
2. Zaimek zwrotny: się.
3. Zaimki dzierżawcze: mój (moja, moje, moi, moje), twój, nasz (nasi, nasze), wasz, jego, jej, swój (swoi, swoje).
4. Zaimki wskazujące: ten, ta, to (ci, te), tamten (tamci, tamte), ów (owi, owe).
5. Zaimki pytające i względne: kto, co, jaki (jaka, jakie, jacy, jakie), który, czyj.
6. Zaimki określające: taki (taka, takie, tacy, takie), każdy (każda, każde – bez liczby mnogiej), wszystek (wszyscy, wszystkie), sam (sama, samo, sami, same), ten sam, taki sam, inny (inni, inne).

7. Zaimki przeczące: nikt, nic, niczyj, żaden (żadna, żadne)
8. Zaimki nieokreślone: pewien (pewna, pewne, pewni, pewne), niektórzy, niektóre (tylko l.mn.), ktoś, ktokolwiek, któryś, jakiś (jakaś, jakieś, jacyś, jakieś).
9. Zaimki liczebne: tyle, ile, wiele, kilka.

Відмінювання особових займенників:

M.	ja	ty	on	ono	ona	my	wy	oni	one
D	mnie/ mię	ciebie/ cię	jego/ go	jego	jej	nas	was	ich/nich	
C.	mnie/ mi	tobie/ ci	jemu/ mu	jemu	jej	nam	wam	im/nim	
B.	mnie/ mię	ciebie/ cię	jego/ go	je	ją	nas	was	ich	je
N.	mną	tobą	nim	nim	nią	nami	wami	nimi	
Msc.	o mnie	o tobie	o nim	o nim	o niej	o nas	o was	o nich	

Відмінювання займенників прикметникового типу:

Liczba pojedyncza:

M.	ten	ta	to	mój	moja	moje
D.	tego	tej	tego	mojego (me go)	mojej (me j)	mojego (me go)
C.	temu	tej	temu	mojemu (me mu)	mojej	mojemu
B.	tego/ten	tę	to	mojego/mój	moją	moje
N.	tym	tą	tym	moim (my m)	moją	moim
Msc.	o tym	o tej	tym	moim (my m)	mojej	moim

Liczba mnoga:

M.	ci	te	moi	moje
D.	tych		moich	
C.	tym		moim	
B.	tych/te		moich/moje	
N.	tymi		moimi	
Msc.	o tych		o moich	

Чоловічо-особові форми (у множині) деяких займенників:

Ten – ci, tamten – tamci, ów – owi, mój – moi, twój – twoi, nasz – nasi, wasz – wasi, swój – swoi, czyj – czyji, taki – tacy, inny – inni, jaki – jacy, który –

którzy, ile – ilu, tyle – tylu, wszystek - wszyscy, sam – sami, ten sam – ci sami, taki sam – tacy sami, pewien – pewni, jakiś – jacyś.

Крім форм з повною основою є також і форми енклітичні (короткі): mi, mię, ci, cię, się, go, mu, twego, twym, twej, mego, mej, mym.

Відмінювання займенників іменникового типу:

M.	ktoś	coś	nikt	nic
D.	kogoś	czegoś	nikogo	niczego
C.	komuś	czemuś	nikomu	niczemu
B.	kogoś	coś	nikogo	nic
N.	kimś	czymś	nikim	niczym
Msc.	o kimś	o czymś	o nikim	o niczym

Відмінювання числівникових займенників

tyle, ile, wiele, kilka:

M.	ile/ilu	tyle/tylu	wiele/wielu (kilka/kilku)
D.	ilu	tylu	wielu
C.	ilu	tylu	wielu
B.	ile/ilu	tyle/tylu	wiele/wielu
N.	ilu/iloma	tylu/tyloma	wielu/wieloma
Msc.	ilu	tylu	wielu

Якщо ці займенники відносяться до іменників чоловічо-особової роду, то у називному і знахідному відмінках вони мають форми: ilu, tylu, wielu, kilku (ilu chłopców przyszło, widzę tylu mężczyzn).

Відмінювання зворотнього займенника się:

M.	-----
D.	siebie
C.	sobie
B.	siebie/się
N.	sobą
Msc.	o sobie

Вказівні займенники **ten, ta, to** вказують на ближчий предмет, тоді як займенники **tamten, tamta, tamto** та **ów, owa, owo** – на дальший у

просторі або часі.

Увага! В польській мові, як правило, особові займенники: ja, ty, on, ona, ono, my, wy не вживаються тоді, коли з особових форм дієслова видно, про кого йдеться в реченні або якщо на них не падає логічний наголос: mam brata. Але якщо вживається логічний наголос або при протиставленні, то в реченні слід використовувати форми особових займенників: to **ja** mam brata, a nie **ty**.

Вправи

1. Займенники в дужках поставити в правильній формі:

1. Poczekaj na (ja, ona, on). 2. Widziałeś (ona, on) dzisiaj? 3. Myślę często o (ty, on, ona). 4. Bardzo źle (ty) słyszę. 5. Nie rozmawiałem z (ty) już dwa tygodnie! 6. Dlaczego nie możesz iść ze (ja) do kina? 7. Daj (ja, on, ona) ten list. 8. Chciałabym (ty) odwiedzić. 9. Robert siedzi za (ona). 10. Czy ten prezent jest dla (ja). 11. Bez (on, ty) niczego nie załatwię. 12. Skąd (ona, on) znasz?

2. Займенники в дужках поставити в правильній формі:

1. Czekamy już na (wy) pół godziny! 2. Czy pójdziecie z (my, oni, one) na koncert? 3. Mówili o (my, wy, oni, one) w telewizji. 4. Co (oni, one) podarujesz na imieniny? 5. Powiedziano (my, wy, oni, one) o tym wcześniej. 6. jestem (oni) zafascynowana. 7. Nie pójdę tam bez (oni). 8. Nie poznałam (wy)! 9. Nie miałam od (one) żadnych wiadomości. 10. Byliśmy tam z (wy) w zeszłym roku. 11. To dzięki (my) policja złapała złodzieja!

3. Займенник **który** поставити в правильній формі:

1. Mam hobby, o _____ nikt nie słyszał. 2. Książka, _____ czytasz, jest moją ulubioną lekturą. 3. Dziewczyna, o _____ Ci opowiadałem, będzie jutro na przyjęciu. 4. Słyszałem to od koleżanki, _____ znajomy pracuje w szpitalu. 5. To są sprawy, o _____ trzeba rozmawiać. 6. Panowie, _____ nie dostali biletów, odeszli zrezygnowani od kasy. 7. Baterie, _____ nie działają należy reklamować. 8. W _____ szufladzie leży otwieracz do konserw? 8. Z _____ peronu

odjeżdża pociąg. 9. O _____ godzinie ląduje samolot? 10. W _____ sali mamy egzamin? 11. Z _____ profesorem mamy wykład?

4. Займенники **nikt, nic** поставити в правильній формі:

1. Oni z (nikt) nie rozmawiali. 2. Po tym pisarzu nie spodziewam się (nic) dobrego. 3. O (nic) nas nie poinformowano. 4. Nigdy (nikt) nie pożyczam pieniędzy. 5. Ona na (nic) się nie zna. 6. (nikt) tu nie znam. 7. O (nikt) taki nie słyszałem. 8. (nikt) jeszcze o tym nie mówiliśmy. 9. (nic) mu nie proponowałam. 10. Nad (nic) wcześniej nie zastanawiał się tak długo. 11. Z (nikt) jeszcze się tak dobrze nie bawiłam!

5. Займенники **ktoś, coś, jakiś** поставити в правильній формі:

1. Czy _____ z was mówi po włosku? 2. Czy _____ ci mówiłam o swoich planach? 3. Czy spotkałeś _____ znajomego? 4. Czy o _____ nie zapomnieliśmy? 5. _____ zapomniałam. 6. O _____ takim już słyszałam. 7. Przypominasz mi _____ znajomego. 8. Czy masz _____ długopis. 9. Rozmawiali o _____ filmie. 10. Z _____ powodu nie zadzwonił i nie przyszedł.

6. Займенник **swój** поставити в правильній формі:

1. Pamiętaj o _____ serniku w lodówce. 2. Dlaczego zostawiłeś _____ psa w samochodzie? 3. Nie rozrzucaj wszędzie _____ rzeczy! 4. Nie odpowiadasz za _____ rodzeństwo. 5. Proszę pilnować _____ dzieci! 6. Proszę zabrać _____ dokumenty. 7. Umówiła się ze _____ kolegami. 8. Nie wziął _____ parasola.

Числівник (Liczebnik)

Класифікація числівників:

1. Кількісні (główne): 1 - jeden (jedna, jedno), 2 - dwa (dwaj, dwóch, dwie), 3 - trzy (trzej, trzech), 4 - cztery (czterej, czterech), 5 - pięć (чоловічо-особова форма - pięciu), 6 - sześć (чоловічо-особова форма - sześciu)....., 11 – jedenaście (чоловічо-особова форма - jedenastu), 15 - piętnaście (чоловічо-особова форма - piętnastu), 20 - dwadzieścia (чоловічо-особова

форма - dwudziestu), 50 - pięćdziesiąt (чоловічо-особова форма - pięćdziesięciu), 100 - sto (чоловічо-особова форма - stu), 300 - trzysta (чоловічо-особова форма - trzystu), 500 - pięćset (чоловічо-особова форма - pięciuset), 800 - osiemset (чоловічо-особова форма - ośmiuset), **tysiąc, milion, miliard** (відмінюються як іменники чоловічого роду).

2. Порядкові (porządkowe): pierwszy, -a, -e (чоловічо-особова форма множини -pierwsi, інші роди - pierwsze); drugi, -a, -e (чоловічо-особова форма множини -drudzy, інші роди - drugie); czwarty, -a, -e; dziesiąty, -a, -e; setny, -a, -e; tysięczny, -a, -e; milionowy, -a, -e.

3. Збірні (zbiorowe): dwoje, oboje, troje, czworo, pięcioro, sześcioro, dziesięcioro, jedenaścioro...

4. Дробові (ułamkowe): jedna druga, dwie trzecie, pięć dziesiątych (odmienne), pół, półtora (r.m i r.n.), półtorej (r.ż.)

5. Неозначені (nieokreślone): kilka, parę, kilkanaście, kilkadziesiąt, kilkaset, paręset.

Відмінювання кількісних числівників.

1. Відмінювання числівників 1-4.

- числівники jeden, jedna, jedno відмінюються як прикметники: jednego, jednej, jednemu, jedną і т.д.

- числівники dwa, dwaj, dwóch, dwie відмінюються наступним чином:

Чоловічо-особова форма	Чоловічо-неособова форма і форма середнього роду	Форма жіночого роду
M. dwaj, dwóch, dwu	dwa	dwie
D. dwóch, dwu	dwóch, dwu	dwóch, dwu
C. dwom, dwu	dwom, dwu	dwom
B. dwóch, dwu	dwa	dwie
N. dwoma, dwu	dwoma, dwu	dwoma, dwiema
Msc.o dwóch, o dwu	o dwóch, o dwu	o dwóch, o dwu

- числівники trzy, trzej, trzech та числівники cztery, cztery, czterech відмінюються наступним чином:

Чоловічо-особова форма	Форма усіх інших родів
M. trzej, trzech	trzy
D. trzech	trzech

C. trzem	trzem
B. trezech	trzy
N. trzema	trzema
Msc.o trzech	o trzech

Числівники 1-4 в залежності від роду іменника утворюють такі словосполучення:

jeden pan, jedna pani, jedno dziecko;

dwaj panowie, dwóch panów, dwie kobiety, dwa jabłka;

trzej panowie, trzech panów, trzy kobiety, jabłka;

czterej panowie, czterech panów, cztery kobiety, jabłka.

2. Відмінювання числівників pięć, sześć і далі.

- числівники від pięć (pięciu), sześć (sześciu), dziesięć (dziesięciu), dwadzieścia (dwudziestu), sto (stu) etc. відмінюються наступним чином:

Чоловічо-особова форма	Форма усіх інших родів
M. pięciu	pięć
D. pięciu	pięciu
C. pięciu	pięciu
B. pięciu	pięć
N. pięciu, pięcioma	pięciu, pięcioma
Msc.o pięciu	o pięciu

У формах складених числівників (напр. 25, 41, 128) відмінюються усі числівники за винятком числівника **jeden**, який залишається без змін:

- dwadzieścia jeden kobiet, dwudziestu jeden panów, czterdzieści jeden jabłek, czterdziestu jeden chłopcom, stu dwudziestu jeden osobami etc.

3. Відмінювання числівників sto, dwieście, trzysta, ...dziewięćset.

- числівники sto, dwieście, trzysta, ...dziewięćset відмінюються наступним чином:

Чоловічо-особова форма	Форма усіх інших родів
M. stu, dwustu	sto, dwieście
D. stu, dwustu	stu, dwustu
C. stu, dwustu	stu, dwustu
B. stu, dwustu	sto, dwieście
N. stu, dwustu	stu, dwustu
Msc.o stu, dwustu	o stu, dwustu

Числівники sto, dwieście, trzysta, ... dziewięćset в залежності від роду іменника утворюють такі словосполучення:

Stu, pięćuset panów, sto, pięćset kobiet, jabłek;

Dwustu, dziewięćuset panów, dwieście, dziewięćset kobiet, jabłek.

4. Відмінювання порядкових числівників.

- порядкові числівники відмінюються і вживаються в реченні як прикметники Наприклад: druga żona, piąte jabłko, jedenasty pokój, dwudziesta czwarta godzina, setny uczeń, milionowy samochód.

5. Відмінювання збірних числівників dwoje, oboje, troje, czworo, pięcioro, sześcioro.

- збірні числівники відмінюються наступним чином:

M.	dwoje dzieci
D.	dwojga dzieci
C.	dwojgu dzieciom
B.	dwoje dzieci
N.	dwojgiem dzieci
Msc.o	dwojgu dzieciach

Збірні числівники в польській мові вживаються з такими іменниками:

1. на позначення групи, яка складається з осіб різної статі (oboje doktorstwo, dwoje ludzi, oboje rodziców).
2. на позначення дітей і молодих тварин (troje kurcząt, pięcioro dzieci).
3. на позначення групи предметів, назви яких не мають множини, т.зв. pluralia tantum (dwoje drzwi, sześcioro skrzypiec).
4. oczy i uszy: dwoje uszu, dwoje oczu, а також dwoje rąk.

6. Відмінювання дробових числівників jedna piąta, trzy dziesiąte, pięć setnych.

- дробові числівники відмінюються наступним чином: чисельник (pol. licznik) jedna вимагає знаменника (pol. mianownik) в однині жіночого роду (jedna piąta), чисельник dwie, trzy, cztery вимагає знаменника в називному відмінку множини (trzy dziesiąte), а чисельник pięć, sześć ...etc. вимагає знаменника в родовому відмінку множини (pięć setnych).

Позначення дат в польській мові.

В сучасній польській мові існує два способи називання дати:

1. Którego (mamy) jest dzisiaj? – dzisiaj mamy (jest) ósmego czerwca.
2. Który jest dzisiaj? – ósmy czerwca.

При називанні років змінюються лише два останні числівника:
urodziłem się w tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym trzecim roku, nastąpił
dwa tysiące dziewiąty rok.

Вправи

1. Запиши словами такі числа:

12 -

19 -

24 -

31 -

45 -

161 -

1000 -

1317 -

5985 -

1 000 234 –

2. Запиши словами такі дати:

1. 1.07.2006 2. 12.05.1987 3. 16.11.1978 4. 24.12.1999. 5. 17.03.2001.
6. 24.08.1878.

3. Запиши словами такі години:

1. 07.30. 2. 12.45. 3. 13.00 4. 13.20. 5. 16.45 6. 20.10. 7. 21.15. 8.
24.00 9. 12.00, 10. 13.05.

4. Запиши словами дроби за таким зразком: $\frac{1}{2}$ - jedna druga.

$\frac{1}{3}$ -----, $\frac{1}{4}$ -----, $\frac{1}{16}$ -----, $\frac{1}{5}$ -----, 0,15 -----.

5. Опиши свій звичайний день, використовуючи дієслова в різних часах
(теперішньому, минулому, майбутньому) за таким зразком: Ja zawsze
wstaję o 7.00. Wczoraj wstałam o w pół do ósmej. Jutro wstanę 15 po szóstej.

	zawsze	wczoraj	jutro
Wstawać	7.00.	7.30.	6.15.

Myć się	7.05.	7.35.	6.20.
Ubierać się	7.30.	8.00.	6.45.
Jeść śniadanie	7.45.	8.30.	7.00.
Iść na uniwersytet	8.15.	10.00	7.30.
Mieć zajęcia	8.30.	10.20.	8.00.
Jeść obiad z przyjaciółmi	14.00	15.00.	12.30.
Pracować w bibliotece	15.00.	16.00.	14.00.
Wracać do domu	16.30.	17.30.	15.00.
Robić zakupy	----	-----	15.15.
Odpoczywać	16.45.	17.45.	16.15.
Oglądać telewizję	18.00.	----	17.15.
Jeść kolację	19.00.	18.15.	18.00.
Wyrzucać śmieci	19.30.	18.30.	18.40.
Spacerować z psem	19.45.	18.45.	18.50.
Czytać	20.30.	19.00.	20.00.
Iść spać	22.30.	23.00.	22.15.

6. Вибери правильну форму числівника:

1. Na tym uniwersytecie studiują moi (dwaj – dwoje – dwóch) koledzy. 2. Oni mają (dwa – dwóch – dwoje) dzieci. 3. Na dworzu biegają (dwie – dwa – dwóch) psy. 4. Na drugim piętrze mieszkają (dwie – dwa – dwaj) studentki. 5. Dookoła stołu stoją (trzej – trzy – troje) krzesła. 6. Na kanapie siedzą (trzech – trzej – troje) panowie. 7. Na parkingu stoją (cztery – czterech - czworo) samochody. 8. W tej grupie jest (pięciu – pięć – pięcioro) dzieci. 9. Na stole stoi (pięć – pięciu – pięcioro) kubków. 10. Zaprosiłam na urodziny (pięć – pięciu – pięcioro) koleżanek.

7. Склади речення за таким зразком: w, ta, kolejka, stać, 6, osoba - w tej kolejce stoi sześć osób.

1. w, ten samochód, siedzieć, 5, człowiek
2. ten, 2, komputer, nie, działać
3. zostać, nam, jeszcze, 3, zaproszenie
4. w, to miasto, być, mało, parking
5. w, ta księgarnia, być, dużo, ciekawa książka

6. w, ten rok, mieć (ja), 21, dzień urlopu
7. na, ta wycieczka, zapisać się, wiele, osoba
8. do, ten lekarz, czekać, 3, pacjent
9. Pani Ania, mieć, 2, dziecko
10. w, ten dom, być, 5, pokój

Дієслово (Czasownik)

Граматичні категорії дієслова:

Рід (rodzaj gramatyczny): męski, żeński i nijaki (w liczbie pojedynczej) oraz męskoosobowy i niemęskoosobowy (w liczbie mnogiej).

Число (liczba): pojedyncza - одина, mnoga - множина.

Особа (osoba): pierwsza, druga i trzecia – перша, друга і третя.

Дієвідміна (konjugacja): I, II, III i IV

Час (czas): teraźniejszy, przeszły i przyszły – теперішній, минулий і майбутній

Спосіб (tryb): oznajmujący, rozkazujący i przypuszczający (warunkowy)
- розповідний, наказовий і умовний.

Вид (aspekt): dokonany i niedokonany - dokonаний і недоконаний.

Стан (strona): czynna, bierna i zwrotna - активний, пасивний і зворотній.

Категорія виду

Поняттєва категорія виду дії у багатьох індо-європейських мовах виражається за допомогою флексійних засобів, тобто за допомогою різниць у закінченнях **доконаних і недоконаних** часів (перфективних і імперфективних). У польській мові, подібно як у багатьох слов'янських мовах, поняттєва категорія виду дії дієслова знаходить своє відображення у морфологічних засобах, але не флексійних, лише у словотвірних.

Доконані дієслова польської мови відрізняються від недоконаних словотвірною будовою. Викладниками значеннєвих різниць доконаності і недоконаності в польській мові можуть бути:

а) префікси:

недоконані дієслова

доконані дієслова

robić	zrobić/przerobić
czytać	przeczytać/odczytać
pisać	napisać/dopisać
szyć	uszyć/przeszyć
jechać	pojechać/wyjechać

б) суфікси:

недоконані дієслова	доконані дієслова
wciskać	wcisnąć
mijać	minąć
strzelać	strzelić
sprawiać	sprawić

в) різниці в корені:

недоконані дієслова	доконані дієслова
nazywać	nazwać
oddychać	odetchnąć
wyjmować	wyjąć

Категорія виду у польській словозміні має велике значення. Перед усім вона позначається на виборі дієвідміни, часових форм, а отже на правильному відмінюванні дієслова. Непоодинокі випадки приналежності видових пар дієслів до різних дієвідмін:

strzelać – III дієвідміна strzelić - I дієвідміна

Як і в українській, російській та інших слов'янських мовах, у польській мові доконані дієслова не утворюють форм теперішнього часу, складного майбутнього, дієприкметника теперішнього часу.

Форми дієслова	Доконані дієслова	Недоконані дієслова
Теперішній час	-	+
Минулий час	+	+
Простий майбутній	+	-
Складний майбутній	-	+
Дієприкметник	-	+

активний		
Дієприкметник пасивний	+	+
Дієприслівник теп. часу	-	+
Дієприслівник мин. часу	+	-

Вправи

1. Утворити різні варіанти доконаних дієслів за таким зразком:

pisać – napisać, przepisać, wypisać, zapisać, wpisać, opisać etc.

czytać –

myśleć -

iść –

jechać –

malować –

gotować –

sprzedawać –

oddawać –

kupować –

pożyczać-

2. Знайти у словнику декілька видових пар дієслів (доконане дієслово + недоконане дієслово).

Теперішній час

Серед форм теперішнього (і простого майбутнього) часу віокремлюються чотири дієвідміни з огляду на особові закінчення 1 і 2 особи однини:

Закінчення 1. особи

Закінчення 2. особи

I дієвідміна (konjugacja)

- e

- esz

II дієвідміна (konjugacja)

- e

- isz/ysz

III дієвідміна (konjugacja)

- am

- asz

IV дієвідміна (konjugacja)

- em

- esz

Дієвідміна I (konjugacja I)

Liczba pojedyncza

Liczba mnoga

1. os. niosę	placzę	biorę	niesiemy	placzemy	bierzemy
2. os. niesiesz	placzesz	bierzesz	niesiecie	placzecie	bierzecie
3. os. niesie	placze	bierze	niosą	placzą	biorą

В основах, які закінчуються м'якою (piję) або стверділою (skaczę) приголосною, чергування не відбуваються, тоді як в твердих основах є чергування твердої приголосної з м'якою (płynę/płyniesz). Можуть також бути і чергування голосних: niosę/niesie.

Увага! До цієї дієвідміни належать усі дієслова з суфіксом – **owa-**: budować, wybudować, kupować, rysować, narysować, dyskutować, а також із формантом неозначеної форми – **ąć**: płynąć, przepłynąć, skaknąć, sięgnąć, dać.

Дієвідміна II (koniugacja II)

Liczba pojedyncza

1. śpię	mówię	robię	leżę	siedzę	myślę	krzyczę
2. śpisz	mówisz	robisz	leżysz	siedzisz	myślisz	krzyczysz
3. śpi	mówi	robi	leży	siedzi	myśli	krzyczy

Liczba mnoga

1. śpimy	mówimy	robimy	leżymy	siedzimy	myślimy	krzyczymy
2. śpicie	mówicie	robicie	leżycie	siedzicie	myślicie	krzyczycie
3. śpią	mówią	robią	leżą	siedzą	myślą	krzyczą

У II дієвідміні в дієсловах з основами на м'який приголосний не відбуваються чергування цих приголосних, натомість стверділі приголосні c, dz, sz, ż, dż чергуються, як правило, з фонетично м'якими ć, dź, ś, ź, dź, або ж залишаються без змін: ruszą - ruszysz, położyć - położysz, miażdżę - miażdżysz. В основах на приголосний –cz- чергування відсутні. Без змін залишається і приголосний [ż], який на письмі позначається двознаком rz: wierzę — wierzysz. Після стверділих приголосних cz, szcz, sz, ż(rz), żdż в закінченнях дієслів пишеться голосний - y.

Liczba pojedyncza

1. chodzę	noszę	placę
2. chodzisz	nosisz	placisz
3. chodzi	nosi	placi

Liczba mnoga

chodzimy	nosimy	placimy
chodziecie	nosicie	placiecie
chodzą	noszą	placą

Дієвідміна III (koniugacja III)

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. czytam mam kocham	czytamy mamy kochamy
2. czytasz masz kochasz	czytacie macie kochacie
3. czyta ma kocha	czytają mają kochają

У цій дієвідміні приголосні в основах дієслів не підлягають чергуванню.

Увага! Дієслово **dać** у 3.ос. мн. має форму: **dadzą**.

Дієвідміна IV (koniugacja IV)

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. umiem jem wiem	umiemy jemy wiemy
2. umiesz jesz wiesz	umiecie jecie wiecie
3. umie je wie	umieją jedzą wiedza

У IV дієвідміні дієслова **umiem, rozumiem** мають у 3. ос. множини форми **umieją, rozumieją**, а дієслова **wiem, jem** — **wiedzą, jedzą**.

Слід зауважити, що форми дієслів 2.ос. однини та множини в польській мові вживаються з певними обмеженнями. Форми **chodzisz, mówisz**, а також займенник **ty**, можуть використовуватися лише в розмовах з дітьми, членами сім'ї, близькими і приятелями, до котрих ми звертаємося по імені. По відношенню до дорослих осіб, з котрими нас не поєднують сердечна дружба, вживається ввічлива форма **pan idzie, pani mówi**. Натомість у множині замість займенника **wy** вживаються форми **panowie mówią, panie słuchają, państwo czekają**.

Представлені вище типи відмінювання у теперішньому часі активного стану стосуються недоконаних дієслів. Доконані дієслова також мають такі ж типи відмінювання (4 дієвідміни), але вже в майбутньому часі, у т.зв. «простому майбутньому».

Відмінювання допоміжного дієслова *być*

Теперішній час

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. jestem	jesteśmy
2. jesteś	jesteście
3. jest	są

Минулий час

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. byłem, byłam	byliśmy, byliśmy
2. byłeś, byłaś	byliście, byliście
3. był, była, było	byli, były

Майбутній час

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. będę	będziemy
2. będziesz	będziecie
3. będzie	będą

Наказовий спосіб

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. -----	bądźmy!
2. bądź!	bądźcie!
3. niech będzie!	niech będą!

Умовний спосіб

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. byłbym, byłabym	bylibyśmy, byłybyśmy
2. byłbyś, byłabyś	bylibyście, byłybyście
3. byłby, byłaby, byłoby	byliby, byłyby

Дієприкметник активного стану: **będący, -а, -е**. Дієприкметник пасивного стану: **—**. Дієприслівник теперішнього часу: **będąc**. Дієприслівник минулого часу: **—**.

Вправи

1. Доповнити відповідними особовими формами:

ja jestem mam piszę robię leżę jem idę jadę muszę mogę
ty
on
my
wy

oni.

2. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

1. Dokąd (iść, my)? 2. (Jechać, ja) na wakacje. 3. (jechać, my) w góry! 4. Nad morze (jechać, oni) pociągiem. 5. Wszyscy (iść, oni) na plażę. 7. (Iść, ty) czy nie? 8. Ten kierowca (jechać) tak szybko! 9. (iść, wy) z nami do kina? 10. Do pracy (jechać, ty) autobusem czy samochodem?

3. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

1. (być, ja) Ukraińcem. 2. Czy one (być) Czeszkami? 3. Na dworcu (być) niebezpiecznie. 4. Nie (mieć, ja) kluczy do mieszkania. 5. Oni (mieć) syna i córkę. 6. Ile (mieć, ty) egzaminów? 7. Ile ona (mieć) lat? 8. (być, wy) zdenerwowani. 9. Gdzie (być, ty)? 10. (mieć, wy) ładny dom.

4. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

1. Nie (móc, ja) otworzyć tego słoika. 2. Czy (chcieć, wy) już iść do domu? 3. (móc, my) pojechać tam razem. 4. (móc, ona) robić to, co chce. 5. Czy (chcieć, ty) wody? 6. (chcieć, ja) tylko twojego dobra. 7. Czy (móc, ty) zamknąć drzwi? 8. Oni nie (móc, oni) iść teraz do sklepu. 9. Nie (chcieć, my) robić kłopotu. 10. Dlaczego nie (móc, wy) zatelefonować później?

5. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

1. Gdzie (stać) szklanki? 2. Fotel (stać) pod oknem. 3. Na kanapie (leżeć) kot. 4. Dookoła stołu (siedzieć) goście. 5. Ilu ludzi (stać) w kolejce? 6. Za kim (stać, ty)? 6. Gdzie (siedzieć, my)? 7. Książki (leżeć) na półce. 8. Dlaczego (stać, wy)? 9. Czy oni (musieć) tak dużo mówić? 10. Kiedy (musieć, my) napisać ten referat? 11. (musieć, ja) posprzątać. 12. (musieć, ty) się tu podpisać.

6. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

1. Nie (wiedzieć, ja), kto to jest. 2. Czy (rozumieć, ty), co on mówi? 3. Czy oni (umieć) mówić po francusku. 4. Co (jeść, wy) na kolację? 5. Czy (wiedzieć, wy), jak odmienić ten czasownik. 6. Ona nie (wiedzieć), co znaczy to słowo. 7. On nie (rozumieć), co ona mówi. 8. Oni (wiedzieć), gdzie jest poczta. 9. one (rozumieć) każde zdanie. 10. Dlaczego oni nic nie (jeść)?

7. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

1. Czy pan (być) lekarzem? 2. Czy pani (znać) tego pana? 3. Gdzie pan (mieszkać)? 4. Czy panie (lubić) muzykę klasyczną? 5. Czy panowie (móc) mi pomóc? 6. Czy pani (chcieć) skorzystać z telefonu? 7. Czy pani (mieć) długopis? 8. Czy pan (móc) chwilę poczekać? 9. Państwo nie (lubić) hałasu. 10. Panowie (być) w ogrodzie.

8. Утворити правильні форми теперішнього часу дієслів у дужках:

Monika (wstawać) codziennie o godzinie 7.00. Jej brat jeszcze (spać). (Myć się), (ubierać się) i (robić) śniadanie dla siebie i dla taty. Mama rano tylko (pić) kawę. O 8.00. Monika (iść) na uniwersytet. Tam ma zajęcia do 14.30. Obiad (jeść) w domu z całą rodziną. Bardzo (lubić) wspólne posiłki. Potem (mieć) trochę wolnego czasu. Wtedy (czytać) prasę, (rozmawiać) przez telefon. Czasem (spotykać się) z przyjaciółmi w centrum. Czasem (pracować) w bibliotece, (pisać) referat. Czasem (sprzątać) dom, (odkurzać), (wynosić) śmieci. Po kolacji (oglądać) telewizję. Przed snem (słuchać) muzyki. (Iść) spać koło 22.30.

Майбутній час (Czas przyszły)

a) Майбутній простий

Майбутній простий час утворюється від дієслів доконаного виду. Порівняйте: форми недоконаного дієслова **dawać** мають значення теперішнього часу, тоді як форми доконаного дієслова **dać** – значення майбутнього часу:

Теперішній час дієслова **dawać**:

1. daję dajemy
2. dajesz dajecie
3. daje dają

Майбутній простий час дієслова **dać**:

- dam damy
- dasz dacie
- da dadzą

б) Майбутній складний

Від недоконаних дієслів майбутній час утворюється через поєднання особових форм допоміжного дієслова *być* у майбутньому часі і форм інфінітиву:

1. będę dawać będziemy dawać
2. będziesz dawać będziecie dawać

3. będzie dawać będą dawać

Описові форми майбутнього складного часу з інфінітивом не вказують на різницю в статі осіб – учасників діалогу або на граматичний рід іменників-суб'єктів дії дієслова. У сучасній польській мові частішими є форми майбутнього складного з дієслівними формами минулого часу, закінчення яких вказує на рід: чоловічий, жіночий і середній - в однині та чоловічо-особовий і нечоловічо-особовий - у множині:

Liczba pojedyncza:

Liczba mnoga:

1. będę robiła, robił

będziemy robiły, robili

2. będziesz robiła, robił

będziecie robiły, robili

3. będzie robiła, robił, robiło

będą robiły, robili

Описові форми майбутнього складного часу відрізняються і порядком вживання елементів: порядок слів у формах з інфінітивом може бути змінений (**będę pracować** або **pracować będę**), тоді як у іншій формі порядок слів має бути постійним: **będę pracował**.

Заперечна частка **nie** вживається перед формами допоміжного дієслова: **nie będę pracować lub pracować nie będę, nie będę pracował**.

Вправи

1. Закінчити речення, вживаючи форм простого майбутнього часу:

Наприклад: Jeżeli będę mieć czas, to pójdę do kina.

Jeżeli w niedziele będzie pogoda, to _____

Jeżeli wygramy million na loterii, to _____

Jeżeli zdam egzaminy, to _____

Jeżeli spotkam w lesie niedźwiedzia, to _____

Jeżeli zjesz wszystkie cukierki, to _____

2. Замінити теперішній час дієслів на складений майбутній:

1. Słucham muzyki. 2. Robisz zdjęcia. 3. Gotuję obiad. 4. On się uczy. 5. Pomagamy bratu. 6. Jem śniadanie. 7. Gdzie mieszkacie? 8. Czy babcia jest w domu? 9. Czy kupujesz chleb? 10. Co oni robią? 11. Co studiujesz?

3. Вставити форми простого або складеного майбутнього часу:

1. Co (robić, ty, m) wieczorem? 2. Kiedy (pojechać, ty) na wakacje? 3. Kto (przeczytać) ten wiersz? 4. Gdzie (zaparkować, my) samochód? 5. Jutro (zwiedzać, wy, m) 6. Pewnie jak zwykle (rozmawiać, oni, f) cały wieczór. 7. Ile razy dziennie (brać, ty) te tabletki? 8. Kiedy (pójść, my) do kina? 9. Jak (znaleźć, ty) numer telefonu, to zadzwoń do lekarza. 10. Jak (mieć, ty) ładne oceny, to (dostać, ty) nagrodę.

Минулий час (Czas przeszły)

Форми минулого часу однакові для dokonаних і для недоконаних дієслів. Їх структура виникла з форм давнього дієприкметника із суфіксом -**l-**, тому вони мають родові особові закінчення.

Утворюються ці форми, як правило, від основи інфінітиву: **grać** — **grałem, grałeś, grał**; **ciągnąć** — **ciągnąłem, ciągnąłeś, ciągnął**; **rzucić** — **rzuciłem, rzuciłeś, rzucił**; **liczyć** — **liczyłem, liczyłeś, liczył**. До основи інфінітиву додається суфікс **-l-** і особові закінчення:

Liczba pojedyncza:

1. robiłam, robiłem
2. robiłaś, robiłeś
3. robiła, robił, robiło

Liczba mnoga:

1. robiłyśmy, robiliśmy
2. robiłyście, robiliście
3. robiły, robili

Проте інколи основа минулого часу відрізняється від основи інфінітиву. Це характерно для дієслів, що закінчуються формантом – **c**:

Bezokolicznik

3. os. lp. :

3. os. lm.

rodzaju męskiego

rodzaju męskoosobowego

piec

piekł

piekli

łuc

łukł

łukli

biec

biegł

biegli

strzec

strzegł

strzegli

strzyc

strzygł

strzygli

móc

mógł

mogli

Відмінності в основах помітні і у дієслів, які перед формантом -ć мають приголосний:

Bezokolicznik	3. os. lp. rodzaju męskiego	3. os. lm. rodzaju niemęskoosobowego	3. os. lm. rodzaju męskoosobowego
trząść	trząśł	trzęsły	trzęśli
nieść	niósł	niosły	nieśli
wieźć	wiózł	wiozły	wieźli
znaleźć	znalazł	znalazły	znaleźli
pleść	plótł	plotły	pletli
gnieść	gniótł	gniotły	gnietli
wieść	wiódł	wiodły	wiedli

В особових формах минулого часу відбуваються чергування голосних: **a // e, q // q, o // ó, o // ó // e**. Чергування голосних **a//e** регулярно відбувається в дієсловах, інфінітив яких закінчується на -eć: **chcieć, musieć, powiedzieć, mieć**.

Liczba pojedyncza		
Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1. miałem	miałam	----
2. miałeś	miałaś	----
3. miał	miała	miało

Liczba mnoga	
Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
1. mieliśmy	miałyśmy
2. mieliście	miałyście
3. mieli	miały

Голосний -e- в основі з'являється лише в чоловічо-особових формах множини: **chciał // chcieli, powiedział // powiedzieli, musiał // musieli**.

Чергування a//e характерне також для чоловічо-особових форм множини дієслів типу **jeść, znaleźć, usiąść**.

Liczba pojedyncza		
Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1. znalazłem	znalazłam	----

2. znalazłeś	znalazłaś	----
3. znalazł	znalazła	znalazło

Liczba mnoga

Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
1. znaleźliśmy	znalazłyśmy
2. znaleźliście	znalazłyście
3. znaleźli	znalazły

Чергування голосних **a//ę** є у формах минулого часу, утворених від інфінітиву на **-ać**:

Liczba pojedyncza

Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1. zacząłem	zaczęłam	----
2. zacząłeś	zaczęłaś	----
3. zaczął	zaczęła	zaczęło

Liczba mnoga

Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
1. zaczęliśmy	zaczęłyśmy
2. zaczęliście	zaczęłyście
3. zaczęli	zaczęły

Дієслова із формантом – **ść** у інфінітиві утворюють форми минулого часу від змінених основ: **kraść** – **kradłem, kradli**; **kłaść** – **kładłem, kładli**; **wpaść** – **wpadłem, wpadli**; **jeść** – **jadłem, jedli**; **usiąść** – **usiadłem, usiedli**.

Окремої уваги заслуговують форми минулого часу **дієслова iść**:

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. szedłem, szłam	szliśmy, szliśmy
2. szedłeś, szłaś	szłyście, szliście
3. szedł, szła	szły, szli

Деякі дієслова, що закінчуються на - **eć** також мають відмінності між основою інфінітиву і формами минулого часу: **trzeć** – **tarł, tarli** **drzeć** – **darł, darli** **umrzeć** – **umarł, umarli** **przeć** – **oparł, oparli** **mleć** – **mełł, mełli**.

Чергування голосних **o//ó** наявне у дієсловах **moć, pomóc** (єдина форма з **ó** з'являється у третій особі однини чоловічого роду: **mógł, pomógł**; в інших формах однини і множини є голосний **o**: **mogłem, mogli, pomogły**).

Таке ж чергування відбувається і у дієсловах типу **pleść, nieść, wieść, wieźć, mieść**:

Liczba pojedyncza

Rodzaj męski	Rodzaj żeński	Rodzaj nijaki
1. niosłem	niosłam	
2. niosłeś	niosłaś	
3. niosł	niosła	niosło

Liczba mnoga

Rodzaj męskoosobowy	Rodzaj niemęskoosobowy
1. nieśliśmy	niosłyśmy
2. nieśliście	niosłyście
3. nieśli	niosły

Увага! Особові закінчення форм минулого часу (**- em, - am, - eś, - aś, - m, - śmy, -ście**) є рухомими, тобто можуть відділятися від дієслова і приєднуватися до першого слова в реченні; таке явище вважається ознакою поточного або фамільярного стилю:

Gdzie byłeś? - Gdzieś był?

Czemu tam pojechaliście? - Czemuście tam pojechali?

Nie siedzieliśmy w domu - W domuśmy nie siedzieli.

Вправи

1. Провідміняти дієслова у минулому часі:

być, czytać, mieć, studiować, nieść, jeść, jechać, iść, siedzieć.

2. Вставити правильну форму минулого часу:

1. Kto (śpiewać) tę piosenkę?
2. Magda wczoraj (telefonować) do Ciebie.
3. nie (być, ja, dziewczyna) w Hiszpanii.
4. (czekać, my, chłopcy) na ciebie pół godziny.
5. Czy (czytać, wy, dziewczyny) tę książkę?
6. Koledzy, (oglądać)

mecz? 7. Mateusz (wyjechać) do Włoch. 8. Aniu, co (studiować, ty)? 10. Cały dzień (zwiedzać, my, dziewczyny).

3. Вставити правильну форму минулого часу:

1. Nigdy nie (słyszeć, my) o tym aktorze. 2. Czy pan (mieć) już egzamin?
3. Czy państwo (widzieć) tego człowieka? 4. Czy panie (widzieć) gdzieś mój parasol? 5. (musieć, ja) już wyjść. 6. Nie (zrobić, ja) nic złego. 7. Czy (jeść, wy) już obiad? 8. Nie (wiedzieć, oni), gdzie przenocować. 9. Nie (mieć, my) już czasu. 10. Olu, (mieć, ty) trochę szczęścia.

4. Вставити правильну форму минулого часу:

1. (jechać, my) samochodem i (jeść, my) lody. 2. (iść, ona) ulicą i (jeść) ciastko. 3. nie (móc, ja) ci pomóc. 2. Janek nie (móc) zaparkować samochodu.
3. Ola i Magda (pójść) na koncert. 4. Mateusz i Robert (pójść) na mecz. 5. Dlaczego nie (pojechać, wy) na zakupy? 6. Ania i Robert (musieć) zostać w bibliotece. 7. Mariusz (pójść) do kolegi. 8. Ania (pójść) na ślub. 9. Co (musieć, ty) zrobić? 10. (móc, ty) zapytać.

5. Вставити правильну форму минулого часу дієслів, що в рамці:

czytać/ przeczytać	robić/ zrobić	kupować/ kupić	malować/ pomalować
--------------------	---------------	----------------	--------------------

1. Marek _____ tę książkę w dwa dni. 2. Ola i Mateusz _____ ten dom rok temu za 100 tysięcy. 3. Dziś rano, kiedy _____ (ja, dziewczyna) śniadanie, zadzwonił telefon. 4. W dzieciństwie Daria _____ dużo książek. 5. Gdy Ania i Magda _____ prezent dla Michała, spotkały jego siostrę. 6. W sobotę Janek _____ cały płot. 7. Rozlane mleko! Kto to _____? 8. Czy _____ (ty, chłopiec) kiedyś mieszkanie?

6. Вставити правильну форму минулого часу дієслів **chodzić/ iść/ pójść:**

1. Ta dziewczynka przez dwa lata nie _____ do szkoły. 2. Gdzie mama? _____ na zakupy. 3. W sobotę rano, kiedy _____ na rynek, spotkałam kolegę ze szkoły. 4. W piątki Ania zwykle _____ na basen, ale dziś _____ na plażę. 5. Wczoraj Maciek _____ na uniwersytet pół godziny, bo strajkowali kierowcy autobusów.

7. Вибрати відповідну форму дієслова:

Наприклад: Czy pan (mówisz – mówi – mówicie) po polsku?

1. Czy pan (znasz-znacie-zna) tę piosenkę?
2. Gdzie pani (mieszka-mieszacie-mieszkać)?
3. Czy panie (wiedzą-wiecie-wiesz), kim on jest?
4. Czy państwo (pijecie - piją – pijesz) kawę z mlekiem?
5. Czy panowie (widzieli – widzieliście – widzieliście) ten film?
6. Czy pan (zamówił – zamówiłeś – zamówiłaś) herbatę?
7. Czy pani (byłaś – byłeś - była) w Warszawie?
8. Czy panowie (widzieliście – widzieli – widzieliście) ten mecz?
9. Czy panie (zdali – zdaliście – zdaliście) egzamin?
10. Czy państwo (kupiliście – kupili – kupili) ten dom?

УМОВНИЙ СПОСІБ

TRYB PRZYPUSZCZAJĄCY (WARUNKOWY)

Форми умовного способу утворюються через додавання до відповідної родової форми 3 ос. минулого часу умовної частки - **by**- (вона ставиться після цієї родової форми) та особових закінчень:

Liczba pojedyncza:	Liczba mnoga:
4. robił by m, robił by m	robiły by śmy, robiły by śmy
5. robił by ś, robił by ś	robiły by ście, robiły by ście
6. robiłaby, robiłby, robił by	robiłyby, robił by

Частка **-by-** разом з особовими закінченнями є рухома (пор. рухомість закінчень форм минулого часу):

Poszł**aby**ś dziś do kina? - Dziś **by**ś poszła do kina?

Czy pojechal**iby**ście do babci? - Czy**by**ście pojechali do babci?

Увага! Зверніть увагу на місце наголосу в формах умовного способу.

Правильний наголос ставиться на тому самому складі, де він був у відповідних формах минулого часу: **pi**sał - **pi**sał**by**m **pi**sali - **pi**sali**by**ście.

Вправи

1. Утворити відповідні форми умовного способу:

Наприклад: robił – robił**by**m, robił**by**śmy

chodził –	przeczytał –
zatelefonował –	obejrzał –
zapisał –	dowiedział się –
wymyśliła –	
posłuchała – posłuchałabym, posłuchałybyśmy	
poczytała –	zaśpiewała –
skończyła –	dała –
zapytała –	namalowała

2. Вибрати відповідну форму умовного способу дієслова:

Наприклад: Gdyby Adam i Olek zdali egzaminy, (*mieliby* – *miałoby*) już wakacje.

1. Gdyby Ania i Ola miały namiot, to (pojechałyby – pojechaliby) w góry.
 2. Gdybyś zabrał ze sobą parasol, to nie (byłbyś, byłabyś) cały mokry. 3. Gdybyście przyszli 5 minut później, Janek i Agata (poszliby – poszłyby) sami do kina. 4. Gdybyś wcześniej zadzwoniła, nie (czekałbyś – czekałabyś) na mnie tak długo. 5. Gdybyście zapytali go o adres, (moglibyście – mogłybyście) wysłać mu kartkę. 6. Gdybyśmy były trochę młodsze, (tańczylibyśmy – tańczyłybyśmy) do białego rana. 7. Gdybym wiedziała, że nie ma go w domu nie (przychodziłabym – przychodziłbym) tutaj.

3. Укласти речення за зразком:

Наприклад: Magda i Łukasz nie mają samochodu, dlatego nie pojadą nad morze. - Gdyby Magda i Łukasz mieli samochód, pojechaliby nad morze.

1. Michał nie zna języka angielskiego, dlatego nie pojedzie do Anglii. 2. Ania nie lubi muzyki ludowej, dlatego nie pójdzie na koncert. 3. Zapomniałam okulary, dlatego nie czytam. 4. Dorota i Marek nie znają tego człowieka, dlatego nie wiedzą, co mu podarować. 5. Ten sklep jest zamknięty, dlatego nic tu nie kupimy. 6. Olu, chorujesz, dlatego nigdzie nie pójdziesz. 7. Ten samochód jest bardzo drogi, dlatego nikt go nie kupi. 8. To zadanie jest trudne, dlatego to dziecko nie może go rozwiązać. 9. Marku, nie starasz się, dlatego masz słabe oceny.

4. Докінчити речення з вживанням форм умовного способу:

Наприклад: Gdybym miał urlop w te wakacje, to pojechałbym do Norwegii.

Gdybym wygrał milion dolarów, to _____

Gdyby mój sąsiad grał późno w nocy na trąbie, to _____

Gdyby mój kolega nie mógł otworzyć okna, to _____

Gdyby moja babcia była chora, to _____

Gdybym spotkał na dyskotecie mojego nauczyciela, to _____

Gdyby moja koleżanka spóźniła się na spotkanie, to _____

5. Докінчити речення з вживанням форм умовного способу:

Gdybyś nie chodziła po deszczu, to _____

Gdybyśmy nie rozmawiali tak długo, to _____

Gdybyście czytali gazety, to _____

Gdybyś nie palił tak dużo papierosów, to _____

Gdybyś poprosił mnie o pomoc, to _____

НАКАЗОВИЙ СПОСІБ

(TRYB ROZKAZUJĄCY)

Наказовий спосіб утворюється від основи теперішнього часу доконаних і недоконаних дієслів. Наказовий спосіб не має форми 1 ос. однини, а в 3 ос. однини і множини має складні форми з часткою *niech*, *niechaj*:

Liczba pojedyncza

1. ---
2. *chodź!*, *mów!*, *pomóż!*, *powiedz!*, *siadaj!*, *nie kupuj!*, *bądź!*
3. *niech chodzi*, *niech mówi*, *niech siada*, *niech nie kupuje*

Liczba mnoga

1. *chodźmy!*, *mówmy!*, *pomóżmy!*, *powiedzmy!*, *siadajmy!*, *nie kupujmy!*, *bądźmy!*
2. *chodźcie!*, *mówcie!*, *pomóżcie!*, *powiedzcie!*, *siadajcie!*, *nie kupujcie!*, *bądźcie!*
3. *niech chodzą*, *niech mówią*, *niech siadają*, *niech nie kupują!*

Дієслова I і II дієвідміни утворюють форму наказового способу 2 ос. однини від основи 2.ос. однини теперішнього часу, натомість дієслова III і IV дієвідміни – від основи 3.ос.множини теперішнього часу.

У 1 ос. множини до форми наказового способу 2 ос. однини додається закінчення – **my**, у 2. ос. множини – закінчення – **cie**.

Якщо основа теперішнього часу дієслова закінчується на два або три приголосних, додається закінчення - **ij**, - **uj**: *biegnąć – biegnij!*, *rwać – rwij!*, *wyśnić – wyśnij!*, *drzeć – drzyj!*

Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. ---	czytajmy! piszmy! róbmy!
2. czytaj! rób! pisz! miej! chciej!	czytajcie! piszcie! róbcie!
3. niech czyta! niech robi! niech trzyma!	niech czytają! niech piszą!

„Неправильні” дієслова мають такі форми наказового способу:

Być – bądź, bądźmy, bądźcie!	Iść – idź, idźmy, idźcie!
Chcieć – chciej, chciejmy, chciejcie!	Chodzić – chodź, chodźmy, chodźcie!
Móc – не має форм наказового способу!	Jechać – jedź, jedźmy, jedźcie!
Mieć – miej, miejmy, miejcie!	Wziąć – weź!, weźmy, weźcie!
Piec – piecz, pieczmy, pieczcie!	Wiedzieć – wiedz!, wiedzmy, wiedzcie!
Jeść – jedz!, jedzmy, jedzcie!	Umieć – umiej!, umiejmy, umiejcie!
Zrozumieć – zrozum, zrozummy, zrozumcie!	
Usiąść – usiądź, usiądźmy, usiądźcie!	

Вправи

1. Вставити подані форми наказового способу за змістом:

«Mały anty poradnik życia»

zamykaj – czytaj – noś – mów – bierz – zrób – opowiadaj – jedź
--

- _____ wolno szybkim pasem ruchu!
- _____ listy innych ludzi!
- _____ zakończenia filmów!

4. _____ największy kawałek tortu!
5. _____ dzieciom prawdę o św. Mikołaju!
6. _____ duże kapelusze do kina!
7. _____ porządek na biurku szefa!
8. _____ drzwi ludziom przed nosem!

2. Утворити відповідні форми умовного способу за зразком:

on myśli – myśl!

on pisze –

on mówi –

on tańczy –

on planuje –

on gotuje –

on studiuje –

on idzie – idź!

on prosi –

on płynie –

on płaci –

on pomoże – pomóż!

on robi –

on otworzy –

oni czytają – czytaj!

oni kupują –

oni jedzą –

oni śpiewają –

oni słuchają –

oni wymyślają –

oni sprzedają –

oni czekają –

on zamknie – zamknij!

on krzyknie –

on zgadnie –

on ciągnie –

on stoi – stój!

on boi się –

3. Утворити відповідні форми умовного способу за зразком:

Наприклад: Proszę pomalować pokój! - Pomaluj pokój! Pomalujcie!

1. Proszę wynieść śmieci! 2. Proszę uczyć się pilnie! 3. Proszę się tu podpisać! 4. Proszę wezwać lekarza! 5. Proszę kupić chleb i mleko! 6. Proszę iść do sklepu! 7. Proszę pojechać na wakacje! 8. Proszę leżeć spokojnie! 9. Proszę patrzeć w tym kierunku! 10. Proszę zapisać się na poniedziałek!

4. Утворити відповідні форми умовного способу:

1. Musisz oddać tego psa! 2. Musisz zatrzymać samochód! 3. Musisz dać mi swój telefon! 4. Musisz wszystko mu opowiedzieć. 5. Musisz słuchać rodziców! 6. Musisz mówić tylko prawdę! 7. Musisz zamknąć okno! 8. Musisz wyjść! 9. Musisz być tu za godzinę! 10. Musisz podać mi nożyczki!

ДІЄПРИКМЕТНИКИ І ДІЄПРИСЛІВНИКИ (IMIESŁOWY)

Дієприкметники (Imiesłowy przymiotnikowe)

Серед дієприкметників (imiesłówów przymiotnikowych) розрізняємо активні і пасивні (czynne i bierne) дієприкметники. Активні дієприкметники виконують функції атрибутивне, характеризуючи діяльність, яку виконує особа або предмет, як їх рису: **placząca dziewczynka, biegnący pies, przejeżdżające auto**. Але вони не виконують предикативну функцію, тобто не входять до складу складного іменникового присудку.

Активні дієприкметники утворюються лише від недоконаних дієслів, від основи теперішнього часу за допомогою суфіксів: **-ący, -ący, -ący**. Наприклад: **piszący, pisząca, piszące**.

Пасивні дієприкметники утворюються як від недоконаних, так і від доконаних дієслів, від основи минулого часу (інфінітиву) за допомогою суфіксів: **-n-, -on-, -t**. Наприклад: **pobity, bity, zrobiony, zakochany**. Вони виконують роль означення: **widzę namalowany obraz**, або ж роль частини складеного іменного присудка: **obraz jest malowany, obraz został namalowany**.

Дієприслівники (Imiesłowy przysłówkowe)

Серед дієприслівників розрізняємо дієприслівники теперішнього часу і дієприслівники минулого часу.

Дієприслівники теперішнього часу утворюються від недоконаних дієслів, від основ теперішнього часу за допомогою суфікса **-ący**. Наприклад: **idąc do domu, spotkałem znajomych. Jurek biegnąc krzyczał. Niosąc talerze przewróciłem się**.

Дієприслівники минулого часу утворюються від доконаних дієслів, від основи минулого часу за допомогою суфіксів: **-wszy** (якщо основа закінчується на голосну), наприклад: **przeczytawszy, odkrywszy, zabiwszy**

або **-lszy** (якщо основа закінчується на приголосну), наприклад: **przyniółszy, przyszedłszy, przywiózłszy**.

Дієприслівники минулого часу рідко вживаються у розмовній мові, вони характерні для книжного стилю.

Форми дієприкметників та дієприслівників, що утворюються від доконаних і недоконаних дієслів

	imiesłów przymiotnikowy		imiesłów przysłówkowy	
	czynny	bierny	współczesny	uprzedni
czasownik niedokonany	+	+	+	—
czasownik dokonany	—	+		+

Пасивні конструкції в польській мові

Форми пасивних конструкцій утворюються через поєднання особових форм допоміжних дієслів **być, zostać, stać się, okazać się** з пасивним дієприкметником. Якщо допоміжне дієслова стоїть у неозначеній формі, то дієприкметник вживається у формі орудного відмінка: **być mytym, być czesanym**. При особових формах допоміжних дієслів – дієприкметник завжди стоїть у називному відмінку: **jestem umyty, zostałem pobity**.

Перевірочна робота по темі: “Дієслово”

Завдання 1. Провідміняти подані дієслова у теперішньому (або простому майбутньому – для доконаних) часі із визначенням дієвідміни:

prosić, uderzyć, zaczekać, brać, jeść, jechać, wiedzieć, informować, nieść.

Завдання 2. Утворити усі можливі форми умовного і наказового способу: **mówić, być, zakochać się, iść, planować, krzyknąć.**

Завдання 3. Утворити відповідні дієприкметники і дієприслівники від дієслів: **zaprosić, pracować, otworzyć, umyć się.**

Завдання 4. Вставити правильну форму минулого часу:

1. (jechać, my) samochodem i (jeść, my) lody.
2. (iść, ona) ulicą i (jeść) ciastko.
3. nie (móc, ja) ci pomóc.
2. Janek nie (móc) zaparkować samochodu.

3. Ola i Magda (pójść) na koncert. 4. Mateusz i Robert (pójść) na mecz. 5. Dlaczego nie (pojechać, wy) na zakupy? 6. Ania i Robert (musieć) zostać w bibliotece. 7. Mariusz (pójść) do kolegi. 8. Ania (pójść) na ślub. 9. Co (musieć, ty) zrobić? 10. (móc, ty) zapytać.

Прислівник (Przysłówek)

Прислівник у польській мові утворюється від якісних прикметників за допомогою **суфіксів –e, -o**: dobry - dobrze, zły – źle, biały - biało, wysoki - wysoko.

Від прикметників, основи яких закінчуються на м'який приголосний або зтверділий, утворюються прислівники за допомогою **суфікса –o**: obcy – obco, tani – tanio, duży - dużo.

Від прикметників, основи яких закінчуються на твердий приголосний, утворюються прислівники за допомогою **суфіксів –o, -e**: silny – silnie, dobry – dobrze, popularny – popularnie, ciemny - ciemno, suchy - sucho, ludowy - ludowo, bogaty - bogato, mokry - mokro.

Ступені порівняння прислівників

Вищий ступінь порівняння прислівників твориться за допомогою **суфікса –ej**, який додаємо до основи нульового ступеня прислівника: trudno - trudni-ej, jasno - jaśni-ej, gruby - grubi-ej, pilno - pilni-ej, wygodno – wygodni-ej.

Найвищий ступінь порівняння прислівників твориться за допомогою **префікса naj-** від основи вищого ступеня порівняння прислівника: trudniej – naj-trudniej, jaśniej – naj-jaśniej, grubiej – naj-grubiej, pilniej – naj-pilniej, wygodniej – naj-wygodniej.

Особливості творення ступенів порівняння прислівників з основою на – **ko, - eko, - oko**. Такі прислівники творять вищий та найвищий ступені порівняння додаванням **суфікса -ej** та **префікса naj-** безпосередньо до кореня. Суфікси **-k-, -ek-, -ok-** випадають: brzydko - brzydzi-ej – naj – brzydziej, blisko – bliż-ej – naj-blizej, cienko – cieni-ej – naj–cieniej, daleko – dal-ej – naj–dalej, szeroko – szerz-ej – naj–szerzej.

Нерегулярні форми ступенів порівняння деяких прислівників.

Деякі прислівники у польській мові мають нерегулярні форми ступенів порівняння: **dobrze - lepiej – naj-lepiej, malo - mniej – najmniej, zle – gorzej – naj-gorzej, duzo – więcej – naj-więcej, lekko – lżej – naj-lżej.**

Ступені порівняння прислівників можуть утворюватися і аналітичним способом за допомогою прислівників **bardziej, najbardziej:**

kłopotliwie - bardziej kłopotliwie, najbardziej kłopotliwie,

twardo - bardziej twardo – najbardziej twardo,

rzetelnie – bardziej rzetelnie, najbardziej rzetelnie.

ВПРАВИ

1. Доповнити речення відповідними формами прислівників, утворивши їх від прикметників (dobry, przyjemny, zły, ładny, pilny, grzeczny, wygodny, szybki).

1. Wszędzie, ale w domu

2. Gdzie jest latem, w gorach czy nad morzem.

3. Ja jeżdżę na nartach o wiele od ciebie.

4. Ogród Botaniczny wygląda na wiosnę ... niż jesienią.

5. Karol uczy się.....do egzaminów.

6. Wydaje mi się, że on odnosi się do rodziców niż jego koledzy.

7. W autobusie jedzi się niż w tramwaju.

8. Spośród wszystkich współczesnych środków lokomocji pokonują przestrzeń samoloty odrzutowe.

2. Утворити форми ступенів порівняння таких прислівників: dobrze, źle, dużo, mało, przyjemnie, ładnie długo, krótko, słabo, głośno.

Службові частини мови (прийменник, сполучник, частка, вигук) Прийменник

У сучасній польській мові прийменники поділяються за формою на прості (**w, do, na, bez, przed**) і складні (**naprzeciw, ponad, poprzez**). Деякі

прийменники мають паралельні форми: **pod/pode, z/ze, w/we, od/ode, spod/spode**. Форми з **-e** вживаються із займенником 1. особи: *pode mną, ze mnie, ze mną, ode mnie, spode mnie* тощо. Прийменники **w, z** вживаються у розширеному варіанті лише перед словами, які починаються подібною приголосною: *we własnym domu, z własnego domu, ze swoim domem, w swoim domu*. З назвами днів тижня можуть бути варіанти: *w środę ~ we środę*.

Складні прийменники не отримують додаткового **-e**, навіть якщо це веде до ускладненого промовляння групи: *sprzed wstrzymania, znad chrzcielnicy, spod strzechy (ale spode mnie, sprzede mnie)*,

Прийменники можна класифікувати і за кількістю відмінків, у яких вони використовуються. Лише у **знахідному відмінку** вживаються прийменники: *bez, beze, do, oprócz, od, ode, dla, koło, około, dookoła, obok, według, prócz, u, wśród, spośród, znad, znade, zza, spod, spode, spoza, sprzed, sprzede, z, ze*.

Наприклад: *Włodek je chleb bez masła. Jadę do Zakopanego. Ten ołówek dostałem od kolegi. Mam dla ciebie niespodziankę. Koło mojego domu jest przystanek tramwajowy. Bluzka ta kosztowała około stu złotych. Dokoło ogrodu jest las. Obok mnie siedzi ładna dziewczyna. Według opinii lekarzy, Jan niedługo będzie zdrow. Nie kocham nikogo prócz ciebie.*

Прийменники, які **вживаються** у двох відмінках:

Прийменники **nad, ponad, pod, przed, między** вживаються у **знахідному** та **орудному** відмінках. Порівняйте приклади речень, у яких можна поставити питання (*dokąd? gdzie?*).

1. Nad - *Czy jedziecie w tym roku nad morze? Samolot leci nad miastem.*
2. Ponad - *Balon wzniósł się ponad pola. Helikopter przeleciał ponad ogrodami.*
3. Pod - *Górnicy zjeżdżają do pracy pod ziemię. Górnicy pracują pod ziemią.*
4. Przed - *Przed dom Karola zajechała wczoraj limuzyna. Przed biblioteką znajduje się piękny skwer.*
5. Między - *Wejść między drzewa. Między drzewami mignęło światło.*

Прийменники **na, o, po, w (we)** вживаються у **знахідному** та **місцевому** відмінках. Порівняйте приклади речень, у яких можна поставити питання (dokąd? o co? kiedy? po co? w jakim kierunku? gdzie?)

1. Na - Czy pójdziecie z nami na spacer? Wczoraj byłam na doskonałym przedstawieniu w teatrze.
2. O - Walczymy o trwały pokój. Wychiżdę z domu o godzinie szóstej.
3. Po - Czy Janek wyszedł po gazetę do kiosku? Chciałbym się przejść po Starym Mieście.
4. W (We) - Kapelusz upadł mi w błoto. Mój przyjaciel pracuje w teatrze.

Прийменник **za**

Прийменник **za** вживається у трьох відмінках: **родовому, орудному** та **знахідному**. Порівняйте деякі із значень прийменника **za** у наступних реченнях.

1. Kiedy? - Za mojej młodości było lepiej.
2. Gdzie? – Usiądźcie za stołem.
3. Dokąd? - Słońce ukryło się za chmurę. On szybko spojrzął za siebie.

Вправи

1. У наступних реченнях вставити слова відповідно в однині чи множині давального відмінку:

1. Wracaj do (dom).
2. Nie można iść po zakupy bez (pieniądze).
3. Dla (kto) kupiłeś ten upominek?
4. Dowiedziałem się od (Jurek), że jutro wyjeżdża na urlop.
5. Koło (park) jest przystanek autobusowy i tramwajowy.
6. Zapłaciłam za tę suknię około (tysiąc).
7. Wśród (moi znajomi) jest wielu lekarzy.
8. Według (najnowsze opinie) uczonych planeta Mars jest może zamieszкана przez istoty żywe.

2. У наступних реченнях поставити іменник у знахідному відмінку (відповідь на питання - dokąd?)

1. Po obiedzie idę na spacer nad (rzeka).

2. Karetka pogotowia podjechała pod (szpital).
 3. Jan miał ochotę zapaść się ze wstydu pod (ziemia).
 4. By zdobyć doświadczenie życiowe trzeba iść między (ludzie).
 5. Wiatr porwał nam gazetę, która poleciała ponad (drzewa).
 6. Padał deszcz, trzeba więc było wrócić pod (dach).
3. У наступних реченнях поставити іменник в орудному відмінку (відповідь на питання - gdzie?).
1. Odrzutowiec zawarczał nam nad (głowy).
 2. Ktoś rozпалиł ognisko pod (las).
 3. Czyj to pies stoi tam pode (drzwi).
 4. Ptak ukrył się między (gałęzie).
 5. Gospodarz powitał miłych gości przed (dom).
 6. Ponad (ogród) przeleciało stado gołębi.

Сполучник

Сполучники і сполучні слова польської мови (подібно як і в інших слов'янських мовах) діляться на:

1. сурядні - i, a, oraz, a także, ale, zaś, lub, bądź, albo, czy, zatem, więc, to jest, to znaczy, mianowicie, ani, ni etc.
2. підрядні – że, iż, dlatego, ponieważ, po to, aby, by, bo, gdzie, kiedy etc.

Використання польських сполучників залежить від стилю тексту. Книжковим сполучникам **lub, lecz, iż, natomiast, oraz, ponieważ, zatem, bądź** відповідають у поточному мовленні сполучники **albo, ale, że, zaś (=za to), i, bo, więc, czy**. Застосування сполучників **jako że, tudzież, atoli, wszelako, ni, tedy** надає висловлюванню архаїзований, піднесений або ж жартівливий характер.

Польська мова, подібно до англійської мови, має т.зв. **корелятивні сполучники**. В літературній мові вони мають постійну структуру, яка жодним чином не може бути змінена:

- nie tylko..., lecz także... (вживання nie tylko..., ale i... вважається помилковим),

- dlatego..., że... (помилковим є - dlatego..., bo...),
- o ile..., o tyle... (помилковим є - o ile..., to...),
- zarówno..., jak i... (помилковим є - zarówno..., i..., a także tak..., jak i...).

Існують вирази, які виконують роль прийменників, хоча формально є ідентичні з іншими частинами мови:

- іменники: śladem, względem, celem, kosztem, skutkiem, wzorem,
- прийменникові сполучення: na podstawie, w celu, na wypadek, z powodu, za pomocą, przy pomocy, za namową, za sprawą, na skutek, na rzecz, pod kątem, pod względem, pod groźbą, w obliczu, w następstwie, w wyniku, w razie, w myśl, w rezultacie, w związku z, ze względu na,
- прислівники: blisko, dokoła, mimo, niedaleko, obok, wokół.

Частка

Частки – це слова, які дозволяють модифікувати значення слова, висловлювання. Наприклад: **że, to, no, oby, nie**. У загальних питаннях використовується частка **czy** (Czy to jest Tomek? – To jest Tomek).

В усному мовленні часто вживається частка - **że** (вона пишеться разом з попереднім словом). Після голосної вона має форму - **ź**. Займенники *kto, co, kogo, czego*, поєднуючись із **że** мають форму **któż, cóż, kogóż, czegoż**. Замість частки **że** можна вжити частку **no** або займенник-частку **to**. Наприклад: *daj no noża = dajże noża; weźże to; czemu to milczycie = czemuż milczycie; ileż ludzi!; ktoś to wie; ależ cię kocham! tegoż dnia*.

Польська мова має заперечну частку **nie**, яка може поєднуватися з усіма відмінюваними частинами мови. Польській, як і іншим слов'янським мовам, притаманне подвійне заперечення: *Czy jesteś głodny? – Nie, nie jestem*.

Вигук

Вигуки є самостійними частинами висловлювання, що виражають емоції (**oj, ach, o rety, hura**), прояви волі (**stop, hej, wiśta**), сигналізують про певні ситуації (**halo, ups, bingo**) або відтворюють певні звуки (**bzz, chlup, bęc, łaps**). Таку ж функцію можуть виконувати інколи форми

кличного відмінка іменників (напр. hej, podejdź tu – chłopcze, podejdź tu)
або наказового способу дієслів (напр. stop – stój).

Рекомендована література:

1. Bąk P. Gramatyka języka polskiego. Zarys popularny. W.-Wiedza Powszechna.-1977.
2. Bitenka-Swystowicz L., Jarmoluk M. Uczę się polskiego. Wyd. Artek.-Kijów.-1998.
3. Cienkowska H. Nasz język polski. Z.1-4.-1993.
4. Doroszewski W. Podstawy gramatyki polskiej.W.: PWN.-1963.
5. Doroszewski W., Wieczorkiewicz B. Gramatyka opisowa języka polskiego z ćwiczeniami.T.1-2.W.-1968.
6. Dubisz St. i inni. Nauka o języku dla polonistów.-W.-1986.
7. Chłopicka M.,i inni. Co panu dolega?-1991.
8. Chłopicka M., Fornelski P. Brak mi słów: Część 1.-1991.
9. Jadacka H. Rzeczownik polski.-Warszawa.-1995.
- 10.Kaleta Z. Gramatyka języka polskiego dla cudzoziemców.
- 11.Klemensiewicz Z. Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego.-1984.

- 12.Kozak K., Pyzik J. Ćwiczenia z gramatyki funkcjonalnej języka polskiego dla cudzoziemców.-1994.
- 13.Nagórko A.Zarys gramatyki polskiej.-Warszawa.-1997.
- 14.Malkowska-Zegadlo H. Język polski . 3kl. - 1993.
- 15.Morfologia.Gramatyka współczesnego języka polskiego.W.-1984.
- 16.Skorupka S. Język polski.-1965.
- 17.Szober St. Gramatyka języka polskiego.Wyd. 6. Oprac.W. Doroszewski.-W.: PWN.-1963.